

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

Η ΑΦΗΓΗΣΗ & Η ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΩΣ ΜΕΣΑ
ΕΜΠΝΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ
ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

- ΤΣΙΛΙΜΕΝΗ ΤΑΣΟΥΛΑ ΛΕΚΤΟΡΑΣ
- ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΠΑΖΙΡΓΙΑΝΝΗ ΒΑΪΑ Α.Μ 0204054

ΒΟΛΟΣ 2008

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 6577/1
Ημερ. Εισ.: 09-10-2008
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
2008
ΜΠΑ

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
 <u>ΜΕΡΟΣ 1^ο : ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ</u>	
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο</u>	
1.1 Γενικά για την αφήγηση: Η παιδαγωγική αξία της αφήγησης.....	9
1.2 Προϋποθέσεις & Τεχνικές της αφήγησης.....	15
1.3 Είδη αφήγησης.....	31
1.4 Εκπαιδευτικός & αφήγηση: Ο ρόλος του ως αφηγητής.....	36
 <u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο</u>	
2.1 Η ιστορία της εικονογράφησης των παραμυθιών.....	40
2.2 Η σπουδαιότητα της εικονογράφησης στο παιδικό βιβλίο	43
2.3 Σχέση εικόνας και κειμένου.....	48
2.4 Η εικονογράφηση ως μέσο έλξης για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας από τα παιδιά.....	50
 <u>ΜΕΡΟΣ 2^ο : ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ</u>	
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο</u>	
1.1 Στόχοι κ αρχικές υποθέσεις της έρευνας.....	53
1.2 Διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας.....	55

1.3 Αποτελέσματα της έρευνας.....	59
1.4 Συμπεράσματα.....	66
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	70

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ενδεικτικό υλικό της εικονογράφησης των παιδιών

ΕΝΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ: Το εικονογραφημένο παραμύθι “Η ιστορία ενός καλοσημένου τηγανόψωμου”

Πρόλογος

Όταν άρχισα να γράφω την πτυχιακή μου εργασία ένιωσα ένα μεγάλο άγχος να με κυριεύει, γιατί είχα μπει στη τελική ευθεία των σπουδών και με το τέλος τους θα έμπαινα στον εργασιακό τομέα, θα έμπαινα σε μια τάξη με μικρά παιδάκια και εγώ θα ήμουν αυτή που θα τους έδινε τις πρώτες τους γνώσεις, θα έκανα την αρχή για την μεθεπόμενη εκπαίδευση τους.

Έτσι λοιπόν θεώρησα την συγκεκριμένη εργασία ως μια ευκαιρία για να μάθω ακόμα περισσότερα πράγματα από αυτά που ήδη είχα μάθει κατά τη διάρκεια των ακαδημαϊκών σπουδών μου, ήθελα να μάθω πιο πολλά για κάτι ξεχωριστό για μένα, κάτι το οποίο λάτρευα και εγώ σαν παιδάκι και έχει μείνει ακόμα στο μυαλό μου, *τα παραμύθια*.

Τα παραμύθια δεν είναι μόνο για μικρά παιδιά αλλά γι' αυτά παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξή τους και επιπλέον σαν μέλλουσα νηπιαγωγός γνωρίζω κατέχουν μία από της υψηλότερες θέσεις στο ημερήσιο σχολικό πρόγραμμά. Και έτσι λοιπόν αποφάσισα να ασχοληθώ με ένα θέμα που θα φορά τα αγαπημένα σε μένα, σε μικρούς και μεγάλους παραμύθια.

Χάρη λοιπόν στη πολύτιμη συμβολή και καθοδήγηση των υπεύθυνων καθηγητών μου την κ. Τσιλιμένη Τασούλα και τον κ. Μαγουλιώτη Απόστολο ο οποίος με βοήθησε αρκετά για να οργανώσω και να ολοκληρώσω το ερευνητικό μέρος της εργασίας μου, μου δόθηκε αυτή η ευκαιρία να περιπλανηθώ στο μαγικό κόσμο των παραμυθιών και να συλλέξω γνώσεις απαραίτητες όχι μόνο για το μελλοντικό μου επάγγελμα αλλά και για ολόκληρη την ζωή μου γενικά.

Επίσης ευχαριστώ θερμά τον κ. Αναγνωστόπουλο Βασίλειο διότι αφιέρωσε αρκετό από τον πολύτιμο χρόνο του για να με βοηθήσει και να μου δώσει κάποιες πρώτες βάσεις γύρω από τον κόσμο των βιβλίων και μου δάνεισε αρκετά από αυτά που χρειάστηκα για την παρούσα εργασία.

Θα ήταν όμως, παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω τους “συνεργάτες” μου, τα παιδιά που με βοήθησαν στην έρευνα μου και τις διευθύνσεις των νηπιαγωγείων τους 13^ο και 27^ο Βόλου που συνέβαλαν με χαρά προκειμένου να ολοκληρώσω την πτυχιακή μου.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω μέσα από την καρδιά μου τους γονείς μου που χωρίς την βοήθεια τους και ειδικά την ψυχολογική τους στήριξη θα είχα “πελαγώσει” και δεν θα είχα φτάσει μέχρι εδώ. Αλλά και όλους τους άλλους φίλους και συγγενείς που πίστεψαν και πιστεύουν σε μένα.

Με εκτίμηση

Βαΐα Μπαζιργιάννη

Εισαγωγή

“Μια φορά κι’ έναν καιρό....”

Είναι μια φράση που θα μου μείνει πάντα καλά χαραγμένη στο μυαλό γιατί έχει γραφτεί με ανεξίτηλο στυλό από τις γιαγιάδες μου, τον παππού μου, την μαμά μου και τέλος από την νηπιαγωγό μου.

Λέγοντας αυτά τα “μαγικά” λόγια ξεκινούσαν όλοι όσοι προανέφερα να μου διηγούνται τα παραμύθια τους και εγώ καθόμουν αμίλητη και τους άκουγα, έπειτα έπαιρνα το μπλοκ και ζωγράφιζα την αγαπημένη μου σκηνή. Όμως τι ήταν αυτό που με επηρέαζε σε αυτά που ζωγράφιζα; Η αφήγηση ή εικόνες; Την απορία αυτή την είχα από τότε που έκανα μερικά μαθήματα σχετικά με την αφήγηση και τα εικαστικά στο πανεπιστήμιο και έτσι δεν μου ήταν καθόλου δύσκολο να επιλέξω το θέμα της πτυχιακής μου εργασίας.

Έτσι λοιπόν στην παρούσα πτυχιακή ασχολήθηκα με την αφήγηση και την εικονογράφηση ως μέσα έμπνευσης για την καλλιέργεια της εικαστικής έκφρασης των παιδιών.

Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο το οποίο είναι χωρισμένο σε δυο κεφάλαια..

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην αφήγηση και χωρίζεται σε τέσσερις υποενότητες στις οποίες αναλύεται, η παιδαγωγική αξία της αφήγησης , οι προϋποθέσεις και οι τεχνικές που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για μια επιτυχημένη αφήγηση, τα είδη της αφήγησης που υπάρχουν και τέλος τι πρέπει να κάνει ο εκπαιδευτικός όταν παίρνει τον ρόλο του αφηγητή.

Με τον ίδιο τρόπο και το δεύτερο κεφάλαιο χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες στις οποίες παρουσιάζεται πως ξεκίνησαν τα πρώτα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία, η σπουδαιότητα της εικονογράφησης, η σχέση εικόνας και κειμένου και η λειτουργία της εικονογράφησης ως μέσο για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας στα παιδιά.

Τέλος ακολουθεί το τελευταίο μέρος τη εργασίας το ερευνητικό κομμάτι Αρχικά διατυπώνεται ο στόχος της έρευνας, στην συνέχεια φαίνεται πως διεκπεραιώθηκε η έρευνα αναφέροντας ένα προς ένα τα στάδια της , ακολουθούν τα αποτελέσματα Και τέλος τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε.

Μέρος πρώτο
Θεωρητική προσέγγιση
Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Γενικά για την αφήγηση: Η παιδαγωγική αξία της αφήγησης

Με τον όρο αφήγηση-διήγηση εννοούμε την έκθεση με γραπτό ή προφορικό λόγο ιστορικών ή φανταστικών γεγονότων , δηλαδή την “αληθή” αφήγηση των ιστορικών καθώς και τις «επινοημένες» των μυθιστοριογράφων , των θεατρικών συγγραφέων και των παραμυθοποιών (Αναγνωστόπουλος Β, Δ., 1997: 183-184) ←

Η αφήγηση κατέχει μια σπουδαία θέση στη ζωή μας και είναι κάτι το οποίο παρουσιάζεται στην καθημερινότητα μας σαν είδος επικοινωνίας είτε για να διηγηθούμε ένα περιστατικό που μας συνέβη, είτε μια ιστορία ή ένα παραμύθι. Η ορμή προς την αφήγηση είναι βασική για όλα τα ανθρώπινα όντα. Οι αφηγήσεις διαμορφώνουν τη ζωή και την κουλτούρα μας. Δεν μπορούμε να ζήσουμε χωρίς αυτές (Barton Bob & Booth David, 1990: 12)Εξάλλου όπως λένε και οι Barton Bob- Booth David ο άνθρωπος είναι «ζώο αφηγηματικό (Barton Bob & Booth David, 1990: 18)

Με λίγα λόγια η αφήγηση, επηρεάζει σημαντικά την ζωή του ανθρώπου και δίνει νόημα σε αυτή γι' αυτό και θεωρείται μορφωτικό αγαθό που πρέπει να εισαχθεί από τον πρώτο κιόλας χρόνο της ζωής του. Έτσι λοιπόν «η τέχνη της αφήγησης μπήκε στα σχολεία επίσημα με το σύστημα του Γερμανού παιδαγωγού Froebel , ο οποίος θεώρησε ως θαυμάσιο μέσο για την απασχόληση των νηπίων στο Παιδικό Κήπο, όπως ο ίδιος ονόμασε το νηπιαγωγείο που ίδρυσε το 1837 (Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου, Κ.,1994: 79)και από τότε συνεχίζει να αποτελεί απαραίτητο κομμάτι της προσχολικής και όχι μόνο εκπαίδευσης μια και καλύπτει πολλαπλούς και ουσιαστικούς στόχους:

Πρώτα απ' όλα με την αφήγηση προσφέρεται τέρψη και ψυχαγωγία στο παιδί. Το γέλιο και η ψυχαγωγία είναι βασικές ανάγκες για την σωστή και υγιή ανάπτυξη του παιδιού, όπως είναι η ανάγκη για τροφή και ύπνο και η αφήγηση πρωταρχικό σκοπό έχει να τέρψει (Χατζηχάνα, Φ.,1998: 62) Μέσα από την αφήγηση το παιδί διασκεδάσει, χαλαρώνει, ονειρεύεται. Ο αφηγητής οδηγεί το παιδί σε ένα ταξίδι "μαγικό" και ονειρεμένο, μέσα από τις ιστορίες όπου όλα είναι πιθανά και απρόσμενα. Κάθε παιδί μικρό η μεγάλο αποζητάει αυτή την ώρα γιατί μοιάζει σαν μια "φωλίτσα" που του δίνει την ευκαιρία να περιπλανηθεί μέσα από τις περιπέτειες του ήρωα σε μαγευτικούς τόπους. Με λίγα λόγια να ευχαριστηθεί ψυχικά και πνευματικά γεμίζοντας το μυαλό του με όμορφες εικόνες.

Η αφήγηση βοηθάει το παιδί να καλλιεργήσει την φαντασία του. Είναι γνωστό ότι μέσα από την αφήγηση μια ιστορίας ή ενός παραμυθιού το παιδί έχει ευκαιρία να ταξιδέψει σε διαφορετικούς κόσμους πέρα από τα συνηθισμένα όρια του πραγματικού. Με τις λέξεις που ακούει δημιουργεί τις δικές του νοητές εικόνες και οραματίζεται. Επίσης μέσω της φαντασίας το παιδί παίρνει τη θέση του ήρωα, τον μιμείται και έτσι μπορεί να αντιμετωπίσει αδυναμίες του χαρακτήρα του, όπως την έλλειψη αυτοεκτίμησης, την δειλία, την ανασφάλεια προς τον εαυτό του και τους άλλους και έτσι αποκτάει τη δύναμη για να αντιμετωπίσει τις μελλοντικές δυσκολίες της ζωής. Με λίγα λόγια είναι απαραίτητη και πολύτιμη συμβολή της αφήγησης στην ανάπτυξη της φαντασίας γιατί όπως είχε δηλώσει κατηγορηματικά και ο Einstein "Το δώρο της φαντασίας είχε πιο μεγάλη σημασία για μένα παρά το ταλέντο μου να αφομοιώνω θετική γνώση" (Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου, Κ., 1994: 86), εξάλλου η φαντασία μας,

πέρα από τις επιθυμίες, τους φόβους και τις εμπειρίες μας εμπεριέχει και τις κρυμμένες δυνατότητές μας.

Η διαδικασία της αφήγησης καθησυχάζει τον ακροατή – το παιδί – ότι το άγνωστο μπορεί εντέλει να γίνει γνώριμο και τον ενθαρρύνει να συνεχίσει τις προσπάθειές του, να μην παραιτηθεί μπρος στο φόβο της αποτυχίας και του αγνώστου ή του απροσδόκητου, να δοκιμάσει εναλλακτικές προσεγγίσεις..

(Καραγεωργίου Ρ., 1997: 70)

Μέσα από την αφήγηση το παιδί έρχεται σε επαφή με τη λογοτεχνία, το βιβλίο και έτσι καλλιεργεί τη φιλαναγνωσία (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 170). Με την αφήγηση το παιδί εισάγεται στο κόσμο της λογοτεχνίας και ανακαλύπτει τα μαγικά μονοπάτια που κρύβει αποκτώντας έτσι μια πιο στενή σχέση με το βιβλίο. Η αφήγηση παρακινεί το παιδί να ασχοληθεί με τα βιβλία κάνοντας το να τα αγαπήσει και να θέλει να τα διαβάσει στον ελεύθερο του χρόνο γιατί θα το οδηγήσουν μέσα από φανταστικά ταξίδια σε κόσμους μαγικούς . Με αυτό τον τρόπο λοιπόν καλλιεργείται και η φιλαναγνωσία.

Η αφήγηση υποβοηθά στην καλλιέργεια της γλώσσας του παιδιού. Το παιδί έρχεται μέσω της αφήγησης σε επαφή με τη γλώσσα, μαθαίνει νέες λέξεις και εμπλουτίζει το λεξιλόγιο του. Με τις επαναδιηγήσεις, το διάλογο, τις ερωτοαπαντήσεις και άλλες γλωσσικές ασκήσεις σχετικές με την αφήγηση το παιδί εξασκείται ακόμα περισσότερο και συμβάλλουν και αυτές στην καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας του παιδιού.

Η αφήγηση εκτός από την καλλιέργεια της γλώσσας, προετοιμάζει το παιδί για την γραφή και την ανάγνωση. Καθώς ο αφηγητής διαβάζει κάποιο παραμύθι - ιστορία τροφοδοτείται το ενδιαφέρον και η περιέργεια του παιδιού να μάθει και

το ίδιο να διαβάζει και έτσι πολλές φορές κάνει κάποιες πρώτες προσπάθειες να διαβάσει και το ίδιο την ιστορία , αναπαράγοντας με δικά του λόγια την ιστορία. Ακόμα η αφήγηση παρακινεί το παιδί να γράψει. Το παιδί συχνά θέλει να δώσει ένα τίτλο στη ζωγραφιά του ή να εξηγήσει ποία σκηνή από την ιστορία που άκουσε του έκανε εντύπωση έτσι με αυτόν τον τρόπο κάνει τα πρώτα του βήματα στη γραφή. Επίσης το παιδί με την αφήγηση (ανάγνωση παραμυθιών-ιστοριών) παρακολουθώντας και συμμετέχοντας σε αυτή τη διαδικασία μαθαίνει ποια είναι η σωστή φορά που γράφουμε και διαβάζουμε βλέποντας το δάχτυλο της/του εκπαιδευτικού να ακολουθεί το κείμενο Και έτσι μέσα από συνεχή ενασχόληση με διάφορα παραμύθια, ιστορίες αλλά και λογοτεχνικά κείμενα το παιδί εισάγεται στη διαδικασία της ανάγνωσης και στη συνέχεια της γραφής.

Η αφήγηση εισάγει το παιδί στον κόσμο της ηθικής συνείδησης (Αναγνωστόπουλος, Β. Δ., 1997: 89). Το παιδί μέσα από την αφήγηση ιστοριών και παραμυθιών έρχεται σε επαφή με το Καλό και το Κακό. Με αυτό τον τρόπο μαθαίνει να αναγνωρίζει τη σωστή πράξη από τη λανθασμένη καθώς επίσης και ότι το κακό τιμωρείται και αποδοκιμάζεται ενώ το καλό επιδιοκιμάζεται και χαίρει εκτίμησης. Με λίγα λόγια έρχεται σε μια πρώτη επαφή με τους νόμους της ηθικής και έτσι αποκτά σιγά , σιγά ηθικές αρχές.

Πέρα όμως από αυτό το παιδί αποκτά και δυο πολύ ανθρώπινες ιδιότητες σύμφωνα και με τον Ρώσο παιδαγωγό και ποιητή Τσουκόφσκι, που δεν είναι άλλες από την “ευσπλαχνία και την ανθρωπιά”. Με αυτές το παιδί μαθαίνει κατά πρώτο στάδιο να συμμετέχει με ενδιαφέρον στη ζωή φανταστικών ανθρώπων και ζώων και αργότερα στη πραγματική του ζωή, να χαίρεται με τις χαρές των άλλων

και να συμμερίζεται τις ατυχίες τους, προχωρώντας έτσι από το εγώ σ το εμείς (Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου, Κ., 1994: 86,87).

Επιπλέον με την αφήγηση, ξυπνάνε διάφορα συναισθήματα στο παιδί, όπως αδιαφορία αν το παραμύθι δεν του αρέσει, αγανάκτηση για τις περιπέτειες που περνάει ο ήρωας και τα παθήματά του, αγωνία για την εξέλιξη της πλοκής, χαρά, συγκίνηση, λύπη, ικανοποίηση για το τέλος της ιστορίας.

Ξυπνώντας λοιπόν αυτά τα συναισθήματα η αφήγηση, παράλληλα μνει το παιδί στον θαυμαστό κόσμο της τέχνης. Το παιδί έχει την ευκαιρία να εκφράσει αυτά τα συναισθήματα που το προκάλεσε η αφήγηση, κυρίως μέσα από την ζωγραφική και την δραματοποίηση. Το παιδί δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να ζωγραφίζει όπως αυτό φαντάστηκε κατά την ώρα ης αφήγησης του παραμυθιού διάφορες σκηνές-εικόνες από αυτό, ή και να προσπαθήσει να μιμηθεί και να κάνει κάτι παραπλήσιο με τα σκίτσα του εικονογράφου (όταν η διήγηση περιλαμβάνει κι επίδειξη εικόνων). Επίσης κάθε παιδί όταν ακούει μια ιστορία, ένα παραμύθι και αυτό του αρέσει, τότε μετέπειτα το “δραματοποιεί” στα παιχνίδια ρόλων, παριστάνοντας τον αγαπημένο του ήρωα, αναπαράγοντας τα λόγια και τις πράξεις του. Έτσι λοιπόν το παιδί εισάγεται όμορφα και αβίαστα στον κόσμο ης τέχνης.

Επιπρόσθετα η αφήγηση «καλλιεργεί διάφορες δεξιότητες του παιδιού (μνήμη .συγκέντρωση, προσοχή, ακρόαση κτλ) (Τσιλιμένη Τ., 2003: 170). Μέσα από διάφορες δραστηριότητες μετά ην αφήγηση (συζητήσεις, αναδιηγήσεις, δραματοποιήσεις κτλ) το παιδί καλείται να φέρει στο νου του αυτά που του αφηγήθηκαν και με αυτό τον τρόπο εξασκεί τη μνήμη του. Για να μπορεί όμως να θυμάται αυτό που άκουσε το παιδί προσπαθεί να συγκεντρώνεται και να εφιστά τη

προσοχή του στα λόγια του αφηγητή. Έτσι μετέπειτα μαθαίνει να ακούει τους άλλους και γίνεται ένας καλός ακροατής

Τέλος με την αφήγηση ενισχύεται η κοινωνικοποίηση του παιδιού, διότι η αφήγηση κάποιας ιστορία γίνεται συνήθως στη “γωνιά στη παρεούλας” εκεί όπου τα παιδιά μαζεύονται το ένα δίπλα στο άλλο και περιμένουν όλα το ίδιο πράγμα. Επιπλέον τα παιδιά έπειτα από την διήγηση συζητάνε μεταξύ τους και με την/ τον νηπιαγωγό για την ιστορία του παραμυθιού και ο καθένας εκφράζει την άποψη του. Και επίσης χάρη στα συναισθήματα και στην αγάπη για το διάβασμα που τους προκάλεσε η αφήγηση τα παιδιά συγκεντρώνονται είτε στη “γωνιά του κουκλοθεάτρου” για να δραματοποιήσουν το παραμύθι, είτε στη “γωνιά της βιβλιοθήκης” για να “διαβάσουν” παραμύθια και έτσι ενισχύεται η κοινωνικοποίηση τους και αναπτύσσεται το αίσθημα της φιλίας και της συνεργασίας

Με λίγα λόγια ονειροπολούμε, ταξιδεύουμε μακριά με την αφήγηση, θυμόμαστε, ελπίζουμε, απελπιζόμαστε, πιστεύουμε, αμφιβάλλουμε, σχεδιάζουμε, κάνουμε κριτική, δημιουργούμε, κουτσομπολεύουμε, μαθαίνουμε. Έτσι λοιπόν η αφήγηση παραμένει ισχυρό μέσο ψυχαγωγίας αλλά αποτελεί και βασικό κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας κυρίως στο νηπιαγωγείο, συμβάλει ουσιαστικά στην γλωσσική, νοητική, κοινωνική, συναισθηματική, ψυχοκινητική, και ηθική ανάπτυξη του παιδιού. Τα παιδιά είτε σαν αφηγητές, είτε σαν ακροατές, με τη διακριτικά πάντα παρουσία του δασκάλου, ξεκινούν ένα ταξίδι εξερεύνησης, ένα ταξίδι που οδηγεί στην αποκρυπτογράφηση των μυστικών της ζωής που μας έχουν αφήσει ως κληρονομιά οι ανώνυμοι και επώνυμοι δημιουργοί του προφορικού και γραπτού λόγου (Κουλουμπή-Παπαπερτοπούλου, Κ., 1994: 89,90)

1.2 Προϋποθέσεις & Τεχνικές αφήγησης

Το παραμύθι είναι ένα παιδί που γεννήθηκε πριν από πολλά χρόνια και έρχεται να δώσει εμπειρίες, σκέψεις, όνειρα και τα αποστάγματα της σοφίας στα παιδιά που η ιστορία της ζωής του μόλις αρχίζει (Χατζηγάνα, Φ., 1998: 63) είναι δηλαδή σαν έναν “φίλος” του παιδιού, που γνωρίζει πολλά και θέλει να τα μεταδώσει, να τα διδάξει και στο ίδιο, άλλωστε είναι γνωστό ότι με την αφήγηση διδάσκεται κυρίως η μητρική γλώσσα . Η αφήγηση όμως αποτελεί και ένα τρόπο να βάλει το παιδί τις σκέψεις του, τις ιδέες του και τα συναισθήματά του σε τάξη παίζοντας μαζί τους. Γι’ αυτό και η αφήγηση θα πρέπει να πληρεί κάποιες απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου να γίνει σωστά και να έχουμε ένα καλό αποτέλεσμα. Σύμφωνα λοιπόν με τον καθηγητή Βασίλειο Αναγνωστόπουλο πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην ορθότητα της άρθρωσης, την προφορά και του χρωματισμού της φωνής.

Πιο αναλυτικά η άρθρωση των λέξεων θα πρέπει να είναι διαυγής και ακέραιη και κυρίως τα φωνήεντα και σύμφωνα θα πρέπει να ακούγονται ευδιάκριτα κυρίως τα καταληκτικά και να μην παραλείπονται οι καταλήξεις . Ακόμα σημαντικό είναι ο αφηγητής να έχει σωστή προφορά, χωρίς τοπικούς ιδιοματισμούς που θα δείχνουν τη γλωσσική του ταυτότητα αλλά να είναι η κοινή ελληνική γιατί με αυτό τον τρόπο βοηθάει τα παιδιά να μάθουν καλύτερα τη γλώσσα τους και τους κανόνες προφοράς που τη διακατέχουν. Επιπλέον ο χρωματισμός της φωνής είναι απαραίτητος για μια ωραία αφήγηση. Όταν υπάρχουν οι διάφορες διακυμάνσεις της φωνής και το ανάλογο ύφος ο αφηγητής

εξιστορεί καλύτερα και πιο “γοητευτικά” την ιστορία συνεπαίρνοντας πιο φυσικά τα παιδιά σε αυτό το “μαγικό” ταξίδι των παραμυθιών.

Βέβαια εκτός από τη σπουδαιότητα αυτών των τριών στοιχείων πρέπει να υπάρχει από πλευράς του αφηγητή ευφωνία δηλαδή ευχάριστη ακουστική εντύπωση που προκαλεί ο λόγος από τον κατάλληλο ήχο των λέξεων (Αναγνωστόπουλος, Β. Δ., 1999: 81), ορθοφωνία που έχει να κάνει με τη σωστή άρθρωση και προφορά των λέξεων και σχετίζεται με τον ρυθμό και τον τύπο τη αναπνοής και επίσης ο τόνος της φωνής πρέπει να ταιριάζει με το παραμύθι που διηγείται ο αφηγητής γιατί έτσι η αφήγηση αποκτά άλλο χρώμα.

Ασφαλώς πολλοί είναι ευνοημένοι από την φύση τους και διαβάζουν και μιλούν όμορφα, όμως και κάθε άνθρωπος έχει τις αναγκαίες εκείνες προϋποθέσεις για να καλλιεργήσει τις γλωσσικές του ικανότητες. Και εδώ προσφέρει πολλά η Αγωγή του Προφορικού Λόγου, που σκοπό έχει να διδάξει τους κανόνες και τον τρόπο καλής άρθρωσης και ορθοφωνίας, ώστε να ανυψώσουμε τη γλωσσική εκφραστική μας ικανότητα στον ελεύθερο λόγο (Αναγνωστόπουλος, Β. Δ., 1997: 55)

Εκτός όμως από όλα αυτά για πρέπει να πληρούνται και άλλες προϋποθέσεις πριν, κατά την διάρκεια αλλά και μετά το τέλος της αφήγησης, οι οποίες αναλύονται παρακάτω:

Α)Επιλογή κατάλληλου αφηγηματικού υλικού:

Η σωστή επιλογή αφηγηματικού υλικού, θεωρείται βασικός παράγοντας για την πρόκληση του ενδιαφέροντος και της απρόσκοπτης παρακολούθησης εκ μέρους των νηπίων κατά τη διάρκεια της αφήγησης (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 177).Δηλαδή ο

αφηγητής – νηπιαγωγός απαραίτητο είναι να γνωρίζει τα ενδιαφέροντα των παιδιών και να διαλέξει μια ιστορία που να στηρίζεται σε αυτά, έτσι ώστε να αιχμαλωτίσει την προσοχή τους και να ικανοποιήσει τις ανάγκες τους.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω ο αφηγητής πρέπει να επιλέγει μια ιστορία που να διαπραγματεύεται με όλα τα αντικείμενα έτσι ώστε να καλύπτονται όλα τα ενδιαφέροντα των παιδιών και να μην οδηγούνται στη μονοτονία.

Παράλληλα ο αφηγητής – νηπιαγωγός πρέπει να αφηγείται ιστορίες και παραμύθια που εκπληρώνουν τους παιδαγωγικούς στόχους που θα συμβάλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών (ανάπτυξη γνώσεων, σκέψης, κριτικής, συναισθηματικού, πνευματικού κόσμου) .

Τέλος οι ιστορίες που θα διαλέγονται να χρησιμοποιηθούν θα πρέπει να είναι σχετικά απλές ως προς την πλοκή και την διαγραφή των χαρακτήρων (Καρεγεωργίου, Ρ., 1997: 71)διότι η πολυπλοκότητα μπερδεύει τα παιδιά.

B)Γνώση του αφηγηματικού υλικού:

Η επιλογή του σωστού βιβλίου δεν πρέπει να γίνεται τυχαία, διαλέγοντας ένα οποιαδήποτε βιβλίο από τη βιβλιοθήκη του σχολείου, γιατί κάτι τέτοιο εγκυμονεί κινδύνους και δύσκολα ικανοποιεί το υψηλό αισθητήριο των παιδιών. (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 178)

Ο αφηγητής πρέπει να γνωρίζει την ιστορία και να μην βασίζεται στην ανάγνωση της τελευταίας στιγμής έτσι ώστε να θυμηθεί κάτι που ξέχασε αλλά ούτε και να την “παπαγαλίζει” ή να την απομνημονεύει. Η αφήγηση πρέπει να γίνεται φυσικά, γιατί αν απομνημονεύσεις απλά ένα κείμενο, χάνεις την ουσία, κομπιάζεις, κάνεις λάθη προσπαθώντας να θυμηθείς αυτολεξεί την ιστορία και

έτσι χαλαρεί η μαγική στιγμή της αφήγησης. Βέβαια αν αυτό κριθεί απαραίτητο ο αφηγητής – νηπιαγωγός μπορεί να απομνημόνευση μόνο κάποιες ωραίες λέξεις και φράσεις από την ιστορία που θα την κάνουν απλά πιο ζωντανή και ευχάριστη για τα παιδιά.

Ο αφηγητής- νηπιαγωγός πρέπει να γνωρίζει το θέμα που διαπραγματεύεται η ιστορία, ξέρει τα πρόσωπα και την σειρά των γεγονότων γιατί με αυτό τον τρόπο αν χρειαστεί μπορεί να αυτοσχεδιάσει, να συμπληρώσει ή να παραλείψει δευτερεύοντα στοιχεία που δεν παραποιούν την ιστορία.

Για να αποκτήσει μια καλή γνώση της ιστορίας και να γίνει μια σωστή αφήγηση ο αφηγητής αρχικά θα πρέπει να ασχοληθεί με τον σκελετό της ιστορίας, την ουσία και έπειτα προσθέτει τα πλεονάζοντα στοιχεία (παραπανίσιες περιγραφές, καταστάσεις κτλ). Αφού λοιπόν αποκτήσει ολοκληρωμένη γνώση του παραμυθιού τότε μπορεί να κάνει κάποιες δοκιμές για το ανάλογο ύφος που πρέπει να παρουσιάσει το παραμύθι στα παιδιά με κάποιες πρόβες που θα κάνει στο σπίτι προετοιμάζοντας πραγματική αφήγηση για τα παιδιά.

Γ)«Καταλληλότητα χρόνου αφήγησης (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 178):

Η αφήγηση δεν έχει κάποια συγκεκριμένη ώρα που πρέπει να γίνεται, αυτό εξαρτάται από ποιους στόχους από το ημερήσιο πρόγραμμα θέλει να καλύψει η νηπιαγωγός, Σταθερότητα του χρόνου αφήγησης δεν υπάρχει στο νηπιαγωγείο αφού αυτή καλύπτει ;ανάγκες και ενδιαφέροντα παιδιών και προγράμματος (Τσιλιμένη Τ., 2003: 178).Για παράδειγμα η αφήγηση μπορεί να γίνει όταν φτάσουν το πρωί τα παιδιά στο σχολείο διότι αυτό θα βοηθήσει να ξεκινήσουν

ήρεμα και χαλαρά την μέρα τους και να τα ξυπνήσει με ένα όμορφο και γλυκό τρόπο ταξιδεύοντας τα σε ονειρευμένους κόσμους.

Επιπλέον η αφήγηση μπορεί να γίνει πριν ή μετά από έναν περίπατο για συγκεκριμένη παρατήρηση, αν το θέμα του βιβλίου είναι σχετικό. Έτσι προκαλείται το ενδιαφέρον και η προσοχή των παιδιών σε πράγματα που θα συναντήσουν (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 178).

Βέβαια η αφήγηση μπορεί να αποτελέσει και μια καλή αφορμή για συζήτηση με τα παιδιά για ένα άλλο θέμα και έτσι αβίαστα και με έναν όμορφο τρόπο να επιτύχει ο αφηγητής –νηπιαγωγός το στόχο που επιθυμεί. Για παράδειγμα η ιστορία *Η Κυρία Ανακύκλωση και οι Φίλοι της*, από τη Ματούλα Τάλκα και τις εκδόσεις Λιβάνη είναι μια καλή ευκαιρία έτσι ώστε ως πρόσχημα αυτή την ιστορία να μάθουν τα παιδιά από μικρά την αξία της ανακύκλωσης. Επίσης θα μπορούσε να επεκταθεί και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα όπως τα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες κτλ.

Είναι επίσης γνωστό ότι μετά από το διάλειμμα ή την φυσική άσκηση των παιδιών, η αφήγηση μια ιστορίας είναι αυτό που πραγματικά χρειάζονται τα παιδιά για να “πέσουν λίγο οι τόνοι”, να ξεϊδρώσουν και να ηρεμήσουν έτσι ώστε να προχωρήσουν στην αποπεράτωση και του υπόλοιπου προγράμματός τους.

Κατάλληλη ώρα για την αφήγηση μία ιστορίας στο σχολείο θεωρείται η στιγμή πριν ή και μετά από τα φαγητό. Έτσι τα παιδιά ηρεμούν και έπειτα μπορούν ήρεμα να φάνε το φαγητό, τους χωρίς να υπάρχει ένταση αλλά και να χωνέψουν διότι μετά το φαγητό το στομάχι τους βαραίνει και χρειάζεται να κάνουν πιο ήπιες δραστηριότητες.

Τέλος η αφήγηση μια ιστορίας ενδείκνυται για να κλείσει γλυκά και ζεστά η μέρα των παιδιών στο σχολείο. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά θα γαληνέψουν πνευματικά και σωματικά και θα “πάρουν” μαζί τους τελευταίες όμορφες εικόνες της ημέρας που θα τους μεταδώσουν χαρά και αγωνία για την επόμενη μέρα στο σχολείο.

Δ)Ο χώρος διεξαγωγής της αφήγησης:

Η διαδικασία της αφήγησης στηρίζεται σε μια τριαδική σχέση (Καραγεωργίου, Ρ., 1997: 68) και μοιάζει σαν ένα ισόπλευρο τρίγωνο που έχει ως πλευρές: τον αφηγητή, τον ακροατή και το αφήγημα, γι’ αυτό και ο χώρος όπου πρόκειται να πραγματοποιηθεί η αφήγηση, η θέση αφηγητή και ακροατηρίου είναι εξίσου σημαντικοί παράγοντες για ένα καλό αποτέλεσμα.

Έτσι λοιπόν, αν ο χώρος του σχολείου το επιτρέπει απαραίτητο θα ήταν να υπάρχει μια “γωνιά της αφήγησης” η οποία θα είναι κατάλληλα διαμορφωμένη έτσι ώστε να βοηθάει τα παιδιά να “ταξιδέψουν” πιο εύκολα στον όμορφο κόσμο των παραμυθιών. Βέβαια αν ο χώρος είναι περιορισμένος, τότε η αφήγηση μπορεί να διεξαχθεί στη γωνιά της συζήτησης - “παρεούλας” ή στη γωνιά της βιβλιοθήκης άλλα και πάλι ο χώρος πρέπει να είναι κατάλληλα διακοσμημένος και να διαθέτει το εποπτικό υλικό που θα είναι απαραίτητο κατά τη διαδικασία της αφήγησης

Όσο για το “στήσιμο” του αφηγητή και του ακροατηρίου, αρχικά πρέπει να τακτοποιηθούν τα παιδιά χωρίς περιορισμούς σε θέσεις και στάσεις που αισθάνονται σχετικά χαλαρά. Μπορούν δηλαδή να σχηματίσουν ημικύκλιο και να καθίσουν πάνω σε καρεκλάκια, σε παγκάκια, σε μαξιλάρια αλλά και κάτω στο

πάτωμα πάνω σε μοκέτα. Η χαλαρή τοποθέτηση συντελεί στη σωματική και πνευματική επαφή των παιδιών (Τσιλιμένη, Γ., 2003: 179). Στη συνέχεια παίρνει την θέση ο αφηγητής – νηπιαγωγός και κάθεται κοντά στα παιδιά σε κάποιο χαμηλό κάθισμα έτσι ώστε να μην υποδηλώνει ότι κρατάει απόσταση από αυτά αλλά και να μην τραβάει την προσοχή τους κατά την διεξαγωγή της αφήγησης.

Ε) Δημιουργία κατάλληλου κλίματος – ατμόσφαιρας:

Παλαιότερα, που η τεχνολογία δεν είχε εξελιχθεί τόσο πολύ και τηλεοράσεις δεν υπήρχαν στα σπίτια η ώρα που λεγόταν τα παραμύθια ήταν ιδιαίτερη για την οικογένεια και κυρίως για τα παιδιά γιατί αποτελούσε μια από της ωραιότερες στιγμές για ψυχαγωγία και όχι μόνο. Γι' αυτό το λόγο και ο παραμυθός φρόντιζε να κάνει αυτή την στιγμή ξεχωριστή μέσα από διάφορα τεχνάσματα, όπως αυτό της υποβλητικής ατμόσφαιράς. Προετοιμάζε κατάλληλα, τόσο τον χώρο όσο και την ψυχική διάθεση την δική του σαν αφηγητή, αλλά και του ακροατηρίου έτσι ώστε να τους προσδίδει την αγωνία της αναμονής.

Στις μέρες μας όμως η αφήγηση παραμυθιών ή ιστοριών τείνει να χάσει την παλιά της αίγλη μια και δεν υπάρχει πια ελεύθερος χρόνος για τα τέτοιες ενασχολήσεις και έτσι τα παιδιά προσπαθούν να βρουν παρηγοριά στρεφόμενα στην τηλεόραση, στα dvd, στις κασέτες και στα cd προκειμένου να ακούσουν και να δούνε παραμύθια και ιστορίες.

Βέβαια το θετικό είναι ότι η αφήγηση παραμυθιών και ιστοριών στην εκπαίδευση ακόμα συνεχίζει να υπάρχει έστω και μόνο στο χώρο του νηπιαγωγείου. Όμως και πάλι η υποβλητική ατμόσφαιρα κατά την ώρα της αφήγησης έχει χαθεί από πολλούς νηπιαγωγούς. Ένας καλός αφηγητής –

νηπιαγωγός πρέπει να κάνει τα παιδιά να αδημονούν με λαχτάρα αυτή τη στιγμή έτσι ώστε να αφεθούν ελεύθερα να τους συνεπάρει η ιστορία αλλά και για μπορέσει να αιχμαλωτίσει ευκολότερα την προσοχή και την αφοσίωσή τους. Όσο για την προετοιμασία του χώρου, ακόμα και σε πλήρη αιθρία και με λιακάδα ο νηπιαγωγός θα μπορούσε να κλείσει τις κουρτίνες και κάθε άλλο σημείο που επιτρέπει την είσοδο του φωτός στην αίθουσα προκειμένου να γίνει ο χώρος κατανοητός. Επιπλέον μπορούσαν να μούνε στο χώρο μερικά κεράκια έτσι ώστε να γίνει η ατμόσφαιρα ακόμα πιο εντυπωσιακή και θελκτική για τα παιδιά.

Ανάλογα, λοιπόν με τις συνθήκες που επικρατούν στο σχολείο, δημιουργείται το κλίμα για την αφήγηση, που δεν έχει να κάνει όσο με εξωτερικούς παράγοντες όσο με ψυχική προετοιμασία (Αναγνωστόπουλο, Β. Δ., 1999: 52).

ΣΤ) Προετοιμασία για την έναρξη της αφήγησης:

Πρωταρχικής παιδαγωγικής σημασίας, είναι και η προετοιμασία για την έναρξη της διήγηση του παραμυθιού ή της ιστορίας. Ένα καλό “τρικ” που θα τραβήξει εύκολα την προσοχή των παιδιών για να μαζευτούν τα παιδιά στη γωνιά της αφήγησης, είναι ο ήχος από ένα μουσικό μοτίβο ή μουσικό όργανο όπως για παράδειγμα τα “κουδουνάκια, το οποίο θα χρησιμοποιείται κάθε φορά γι’ αυτό το σκοπό, την πρόσκληση δηλαδή στο παραμύθι.

Έκτός όμως από την ενθουσιώδη συγκέντρωση των νηπίων, ιδιαίτερης σημασίας είναι και ο τρόπος με τον οποίο ο/η νηπιαγωγός θα επιφέρει τη χαλάρωση για να ακολουθήσει η αφήγηση (Τσιλιμένη, Γ., 2003: 180). Έτσι ένα συμβολικό αντικείμενο όπως ένα “μαγικό” γάντι ή το ραβδί μιας νεράιδας που θα χαϊδέψει ή θα ακουμπήσει τα κεφαλάκια των παιδιών, ή “ησυχόσκονη” μέσα από

τον μαγικό παραμυθόσακο κτλ, αποτελούν εφευρετικούς τρόπους, προκειμένου να γίνει η ατμόσφαιρα πιο μαγική και να ηρεμίσουν τα παιδιά.

Επιπλέον, τα παιδιά αρέσκονται να υποδέχονται τις ιστορίες και τα παραμύθια με διάφορα ευκολομνημόνευτα λαϊκά στιχάκια που γλυκαίνουν την ατμόσφαιρα λ.χ.: “Κόκκινη κλωστή δεμένη.....παραμύθι ν’ αρχινήσει.” ή “Παραμύθι, μύθι, μύθι...” Η “Παραμύθι μυθάρος, η κοιλιά σου πύθαρος...” . Άλλες επιλογές για την αναγγελία της ιστορίας μπορεί να είναι το ποίημα της Θέτης Χορτιάτη “Το κουκί και το ρεβίθι...” ή το τραγουδάκι “Είναι ένα παραμύθι...”.

Τέλος μια ακόμα τεχνική που θα βοηθήσει να δημιουργηθεί πρόσφορο έδαφος για την υποδοχή του παραμυθιού είναι η χρήση της “κούκλας βοηθού”, δηλαδή διάφορες φιγούρες κουκλοθέατρου που θα χρησιμοποιούνται για την ώρα του παραμυθιού. Εδώ θα ήθελα να παραθέσω και μια προσωπική μου εμπειρία με βάση ένα μάθημα του εβδόμου εξαμήνου “Εμπύχωση Κούκλας” όπου η Διδάσκουσα κ. Κακουδάκη Γ., μας είχε ζητήσει στις τελικές εξετάσεις, να χρησιμοποιήσουμε μια “κούκλα βοηθό” μέσα σε μια δραστηριότητα δικής μας επιλογής και να την παρουσιάσουμε μέσα στο τμήμα σαν “μικροδιδασκαλία”. Εγώ είχα επιλέξει να διηγηθώ ένα παραμύθι με την βοήθεια της κούκλας που είχα ήδη κατασκευάσει με οδηγίες του Καθηγητή κ. Α. Μαγουλιώτη στο μάθημα “Κατασκευή Κούκλας”. Η διαδικασία ήταν αρκετά δύσκολη γιατί έπρεπε να τραβήξω το ενδιαφέρον όχι μικρών παιδιών αλλά ενηλίκων που λόγο του μαθήματος συμπεριφέρονταν σαν νήπια και μάλιστα η Καθηγήτρια παρίστανε ένα πολύ αντιδραστικό παιδί έτσι ώστε να μας προετοιμάζει για παν ενδεχόμενο που μπορεί να αντιμετωπίσουμε μέσα στη τάξη σαν μελλοντικές νηπιαγωγοί. Το αποτέλεσμα όμως, τελικά με δικαίωσε, και οι συμφοιτήτριές μου και η κ.

Κακουδάκη με συνεχάρησαν γιατί όπως μου είπαν χαρακτηριστικά “μας μάγεψες”. Έτσι παρόλο που η χρήση μια κούκλας στην ώρα της αφήγησης μια ιστορίας ή ενός παραμυθιού απαιτεί εξάσκηση και φαντασία εγώ όταν μελλοντικά ασχοληθώ με το επάγγελμα της νηπιαγωγού, σίγουρα θα έχω στην τάξη μου μια “κούκλα βοηθό”.

Όταν πλέον όλα είναι έτοιμα ο αφηγητής – νηπιαγωγός ανακοινώνει στα παιδιά τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το κείμενο που θα ακολουθήσει: Τίτλος, όνομα συγγραφέα, χώρα προέλευσης, θέμα, πρόσωπα, τόπος, δράσης της ιστορίας κ.ά. θα προετοιμάσουν τα παιδιά, θα τα βοηθήσουν να ανακαλέσουν στη μνήμη τους δικά τους προσωπικά βιώματα, ήδη κατακτημένες σχετικές γνώσεις, καθώς και θα προκαλέσουν το ενδιαφέρον τους (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 180)Και μετά από όλα αυτά συνήθως ο αφηγητής ξεκινάει με το γνωστό χαριτωμένο λογότυπο “Μια φορά και έναν καιρό..” και συνεχίζει να εξιστορεί την ιστορία.

Z)Προσωπική χαρά του αφηγητή:

Ο αφηγητής – νηπιαγωγός για να μπορέσει να στέψει με επιτυχία την σχολική αφήγηση χρειάζεται να αφηγείται με ενθουσιασμό και ενέργεια την ιστορία, να δείχνει ότι χαίρεται γι’ αυτό που κάνει. Αυτή η ψυχική ευφορία, η έξαρση και η φλόγα μεταδίδεται και στα παιδιά ενώ ταυτόχρονα ζωντανεύει με αυτόν τον τρόπο περισσότερο το παραμύθι και απογειώνεται έτσι ευκολότερα η φαντασία του ακροατηρίου – των παιδιών.

Η)Απλότητα και φυσικότητα στο λόγο της αφήγησης:

Ένα από τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διακρίνουν την αφήγηση, είναι απλότητα στο λόγο της. Στην αφήγηση ο λόγος πρέπει να είναι λιτός, κατανοητός και να ανταποκρίνεται στο νοητικό επίπεδο του ακροατηρίου γιατί τελικά η απλότητα του λόγου γοητεύει τα παιδιά και όχι οι περίπλοκές και στομφώδης εκφράσεις που αντί να τα εντυπωσιάσουν τα μπερδεύουν και χάνουν τον ειρμό τους.

Επιπλέον ο αφηγητής οφείλει να μιλάει ήρεμα, φυσικά καθώς αφηγείται, να διακατέχεται από αυτοκυριαρχία στο λόγο και να μην δείχνει το άγχος του στα παιδιά, γιατί αν τραυλίζει και χάνει τα λόγια του, αυτό θα τον εμποδίσει να δώσει πνοή στις λέξεις μετατρέποντάς τις σε εικόνες που θα ταξιδέψουν τα παιδιά

Θ)Αμεσότητα και Δραματικότητα λόγου:

Η αμεσότητα στο λόγο του αφηγητή επιτυγχάνεται όταν υπάρχει δράση, γοργότητα και πρόοδος στην ιστορία, χωρίς μακροσκελείς και ανώφελες περιγραφές. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά μπορούν να παρακολουθούν την εξέλιξη της ιστορίας με αδιάσπαστο το ενδιαφέρον και την προσοχή τους.

Η αμεσότητα συνδέεται με τη δραματοποίηση, τη στάση δηλαδή του αφηγητή, το ύφος, το βλέμμα, τις κινήσεις των χεριών, του σώματος κτλ .Εξάλλου για να κάνει πιο πιστευτά αυτά που λέει ο αφηγητής, χρησιμοποιεί, το “δραματικό ενεστώτα” και μάλιστα με σύνταξη παρατακτική σχήμα ασύνδετο: “Δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει, φτάνει σ’ έναν πύργο. Ακούει από μέσα μια φωνή. Ποιος είναι;” Έτσι ο ακροατής έχει την αίσθηση ότι τα γεγονότα γίνονται εκείνη τη στιγμή, μπρος τα μάτια του (Σακελερίου, Χ., 1995: 112,113)

Βέβαια ο ρόλος του αφηγητή – νηπιαγωγού δεν είναι να γίνει ηθοποιός όταν διηγείται, απλά να ερεθίσει την φαντασία του παιδιού και στη συνέχεια να το αφήσει μόνο του να φανταστεί τους ήρωες, τα τοπία κτλ

1)Επεξηγήσεις κατά την διάρκεια της αφήγησης:

Καμιά φορά τυχαίνει κατά την διάρκεια της αφήγησης να γίνουν κάποιες διακοπές τόσο από την πλευρά του αφηγητή, όσο και από την πλευρά των παιδιών. Όσο αφορά τις παρεμβολές από την πλευρά του αφηγητή – νηπιαγωγού, αυτό μπορεί να συμβαίνει είτε γιατί χρειάζεται να επεξηγήσει στα παιδιά δύσκολες λέξεις ή φράσεις για να κατανοήσουν καλύτερα την ιστορία, είτε γιατί υπάρχουν παιδιά που δημιουργούν σύγχυση στη τάξη και πρέπει να καθησυχάσει. Άλλοτε πάλι ο αφηγητής επιδιώκει να προκαλέσει τη συμμετοχή του ακροατηρίου στην αφήγηση, για παράδειγμα με την επανάληψη μιας φράσης που επαναλαμβάνεται στο κείμενο ή όταν τα παιδιά μιμούνται μια συγκεκριμένη φράση, φωνή, κίνηση ενός από τους ήρωες της ιστορίας (Τσιλιμένη, Γ., 2003: 181).

Όταν όμως η αφήγηση διακόπτεται από τα παιδιά αυτό μπορεί να γίνεται διότι έχουν κάποιες ερωτήσεις και ζητούν περισσότερες πληροφορίες προκειμένου να κατανοήσουν την ιστορία. Επιπλέον οι παρεμβολές από τα παιδιά μπορεί να γίνονται είτε γιατί έχουν ακούσει ξανά την ίδια ιστορία ή κάποια παραπλήσια, είτε γιατί αυθόρμητα μιμούνται ήχους ή επαναλαμβάνουν φράσεις από την ιστορία.

Βέβαια τέτοιου είδους παρεμβολές καλό είναι να γίνονται μόνο αν ο αφηγητής - νηπιαγωγός το κρίνει απαραίτητο, διότι οι συχνές διακοπές χαλάνε την μαγική ατμόσφαιρα της αφήγησης.

ΙΑ)Κατάλληλο λεξιλόγιο:

Ο αφηγητής – νηπιαγωγός πρέπει να επιλέγει να χρησιμοποιεί προσεγμένο λεξιλόγιο το οποίο να ανταποκρίνεται στο νοητικό επίπεδο των ακροατών. Το λεξιλόγιο δεν είναι απαραίτητο να αποτελείται από εξειδικευμένες λέξεις και πολύπλοκες εκφράσεις γιατί τα παιδιά χρειάζονται απλές και κατανοητές εκφράσεις .

Κ)Οπτική επαφή με όλα τα παιδιά:

Ένας καλός αφηγητής, όταν διηγείται μια ιστορία πρέπει να διατηρεί οπτική επαφή με όλα τα παιδιά έτσι ώστε να αντιλαμβάνεται την κάθε αντίδραση των παιδιών. Ρίχνοντας που και που “κλεφτές” ματιές προς το ακροατήριο μπορεί να παρακολουθεί εάν συνταξιδεύουν μαζί της ή αν δυσανασχετούν έτσι ώστε να προσαρμόσει όσο αυτό είναι εφικτό στοιχεία της αφήγησης για να κρατήσει το ενδιαφέρον τους.

Λ)Το τέλος του παραμυθιού:

Συνήθως μια αφήγηση τελειώνει με τη τετριμμένη φράση “Κι έζησαν αυτή καλά και εμείς καλύτερα”, διότι με αυτό τον τρόπο τα παιδιά επανέρχονται γλυκά και φυσικά από το μαγικό ταξίδι του ονειρεμένου κόσμου του παραμυθιού και πατάνε ξανά τα πόδια τους στη γη. Η δικαίωση του καλού και η τιμωρία του κακού αποτελεί μια κάθαρση απαραίτητη για να επιφέρει την αισιοδοξία και την ισορροπία στη ζωή των παιδιών . Με λίγα λόγια είναι αναγκαία η αποκατάσταση της ηθικής τάξης στο τέλος της ιστορία ή του παραμυθιού.

Έτσι λοιπόν μια σωστή και επιτυχημένη αφήγηση θέλει τέχνη, μαεστρία αλλά και ο αφηγητής – νηπιαγωγός πρέπει να ξέρει και να χρησιμοποιεί διάφορες τεχνικές κατά την διάρκεια της αφήγησης, οι σπουδαιότερες είναι οι παρακάτω:

A)Το ύφος του αφηγητή:

Χρήζει μεγάλης σημασίας το ύφος του αφηγητή καθώς διηγείται μια ιστορία ή ένα παραμύθι, να είναι αυθόρμητο, ειλικρινές, φυσικό και πειστικό, διότι με αυτό τον τρόπο “κεντρίζει” το ενδιαφέρον των παιδιών, πετυχαίνει τη συγκίνηση, παρασύρει τα παιδιά να συνταξιδέψουν μαζί του στον κόσμο του παραμυθιού και κερδίζει την προσοχή τους καθ’ όλη την διάρκεια της αφήγησης

B)Μιμητικότητα:

Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της αφήγησης, κατέχει και η προσπάθεια του αφηγητή – νηπιαγωγού να μιμείται φωνές ζώων, λ.χ. της γάτας(νιαουου..), του πουλιού(τσίου, τσίου) της πάπιας(πα,πα,πα,πα..) κ.α.. Με το να προσαρμόζει την φωνή του προς τις φωνές των ζώων δείχνει πως και ο ίδιος διασκεδάζει και μεταφέρει αυτό το συναίσθημα και στα παιδιά.

Επιπλέον αν ο αφηγητής διαθέτει την ικανότητα να μιμείται ήχους της φύσης όπως το θρόισμα των φύλλων, το σφύριγμα του ανέμου κτλ τότε ζωντανεύει ακόμα πιο πολύ την αφήγηση και αν προσθέσει και άλλους ήχους π.χ. “τικ, τακ” (τον ήχο ενός ρολογιού), “τοκ, τοκ” (το χτύπημα στη πόρτα) , “χρατς, χρουτς”, “γραπ” , “κρακ” κ.α. τότε θα δώσει μια άλλη πνοή στην ιστορία διότι αυτά τα θεατρικά στοιχεία προσδίδουν μια έντονη γλαφυρότητα που ξετρελαίνει τα μικρά παιδιά και κρατάει ζωντανό το ενδιαφέρον τους.

Γ) Παύσεις και αλλαγές στην ένταση και στο ρυθμό της φωνής:

Ο αφηγητής είναι αναγκαίο να συμπεριλαμβάνει στην διαδικασία της αφήγησης και τις παύσεις γιατί παίζουν και αυτές έναν εξίσου σημαντικό ρόλο δίνοντας άλλο χρώμα σε αυτή και δημιουργώντας λαχτάρα και αδημονία στα παιδιά για την εξέλιξη του παραμυθιού – ιστορίας . Επίσης αυτά τα μικρά κενά σιωπής, δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά να συνειδητοποιήσουν καλύτερα την πλοκή της ιστορίας και καταλάβουν ποια είναι τα σημεία που τονίζονται.

Οι εναλλαγές στην ένταση της φωνής του αφηγητή αποτελούν και αυτές απαραίτητο συστατικό για μια επιτυχημένη αφήγηση. Όταν για παράδειγμα ο αφηγητής – νηπιαγωγός χαμηλώνει η φωνή του και μιλάει πιο αργά για να εντυπωσιάσει, ή ανεβάζει τους τόνους και μιλάει πιο γρήγορα για να αγριέψει το λόγο τότε δημιουργείται ένα πιο ρεαλιστικό κλίμα στην αφήγηση και τα παιδιά βυθίζονται πιο φυσικά στην ιστορία. Επιπλέον ο αφηγητής πρέπει να ξέρει και να προβλέπει είτε της επιβραδύνσεις του ρυθμού των επαναλήψεων παρόμοιων ή συγγενών διατυπώσεων (Zan, Z., 1996: 299).

Δ) Χειρονομίες και γκριμάτσες:

Ο αφηγητής όπως γνωρίζουμε κάθεται σε ένα χαμηλό κάθισμα και γύρω του σε ημικυκλική διάταξη κάθεται το ακροατήριο και σύμφωνα με τον κ. Γαλάντη Γ., δε θα κινηθεί για να δώσει με παραστατικότητα την ατμόσφαιρα και να περιγράψει μετακινούμενος στο χώρο του παραμυθιού. Θα βάλει σε ενέργεια τα χέρια και το πρόσωπό του. Κατά τη διάρκεια της αφήγησης μπαίνει σε λειτουργία ένα ολόκληρο θέατρο που το κινεί ένας μόνο άνθρωπος και που το χειρίζεται με ποικίλους τρόπους (Γαλάντης, Γ., 1997: 142,143). Ο αφηγητής πέρα από την

φωνή του, χρησιμοποιεί το πρόσωπο και τα χέρια του σαν όργανα υποβολής. Το βλέμμα, τα χείλη αντανακλούν διάφορα συναισθήματα: φόβο, προσδοκία, χαρά. Τα χέρια του αφηγητή διαγράφουν χειρονομίες χωρίς να τις ολοκληρώνουν. Το σώμα του καθιστό ή όρθιο μαρτυρεί μια ενεργητική ακινησία, σαν να συμπυκνώνεται μέσα του όλη η δυναμική των περιπετειών που αφηγείται (Zan, Z., 1996: 298).

Μέσα από τις χειρονομίες και τις γκριμάτσες ο αφηγητής επιβάλλει την ατμόσφαιρα που θέλει, μέσα στην οποία θα ακούγονται οι ψίθυροι, θα εμφανίζονται τέρατα και νεράιδες θα πετάνε από εδώ και από εκεί. Θα δημιουργήσει δηλαδή ένα θελκτικό κλίμα, με στόχο να μαγέψει να συνεπάρει τα παιδιά και αν κριθεί από τον αφηγητή απαραίτητο, να το ανατρέψει και να απλώσει ένα καινούργιο διαφορετικό από το προηγούμενο. Ακόμα όμως και πίσω απ' όλα αυτά τα προσωπεία και τις αλλαγές, το βλέμμα του αφηγητή ελέγχει το ακροατήριο, παρακολουθεί τις αντιδράσεις του, μετράει τη δεκτικότητα του και ψάχνει συνεχώς να βρει το επίπεδο εκείνο απ' το οποίο θα το θα το γοητεύσει περισσότερο (Γαλάντης, Γ., 1997: 143).Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι οι χειρονομίες και οι γκριμάτσες μπορεί να είναι συμπληρωματικά στοιχεία στην αφήγηση αλλά τονίζουν και δίνουν ένα άλλο αέρα στην ιστορία – παραμύθι που προσελκύουν ακόμα πιο πολύ το ενδιαφέρον των παιδιών υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες να κερδίσει την προσοχή ακόμα και του αδιάφορου ακροατή.

B)Η χρήση της μουσικής ως συνοδεία της αφήγησης:

Η μουσική υπόκρουση συμβάλλει και αυτή με την σειρά της για να στεφθεί με επιτυχία η διαδικασία της αφήγησης. Η επιλογή των μουσικών κομματιών

στοχεύει όχι μόνο στην ενίσχυση της μαγικής ατμόσφαιρας του παραμυθιού αλλά και στην αρτιότερη περιγραφή των ιδιαίτερων συνθηκών που αναφέρονται στην ιστορία. Υπάρχουν παραμύθια τα οποία πραγματικά ενισχύονται όταν συνοδεύονται από μουσική και δίνουν αφορμή μουσικές προεκτάσεις. Όταν λ.χ. η ιστορία εξελίσσεται μέσα στο δάσος ή ο ήρωας χάνεται μέσα σε ρεματιές και σε μέρη όπου ακούγονται αηδόνια ή κελαρύζουν τα νερά κτλ., μπορούμε να ακούσουμε ανάλογα κλασσικά κομμάτια, όπως τις “Τέσσερις Εποχές” του Βιβάλντι.

Αναντίρρητα η μουσική αποτελεί ένα αξιοσημείωτο υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί με ποικίλους τρόπους στην διαδικασία της αφήγησης. Πρέπει όμως να δίνεται μεγάλη προσοχή έτσι ώστε το μουσικό μοτίβο να μην είναι σε υψηλή ένταση καλύπτοντας με αυτό τον τρόπο την φωνή του αφηγητή και εξυπακούεται ότι το μουσικό κομμάτι πρέπει να έχει επιλεγθεί πρώτα σωστά πριν ακουστεί κατά την αφήγηση διότι διαφορετικά μπορεί να καταστραφεί η διήγηση.

Βλέπουμε λοιπόν ότι οι τεχνικές και προϋποθέσεις για μια σωστή αφήγηση, είναι ανεξάντλητες, το μυστικό όμως κρύβεται στην αγάπη του αφηγητή γι’ αυτό που κάνει κι’ απέναντι στα παιδιά, στην συστηματική του προσπάθεια να γίνει καλύτερος, στην φαντασία του, που πρέπει να την αφήνει ελεύθερη, στην διορατικότητά του, αλλά και που, πως και πότε πρέπει να αφηγηθεί μία ιστορία ή ένα παραμύθι..

1.3 Είδη αφήγησης

Η αφήγηση ιστοριών και παραμυθιών, συναντάται σε δύο μορφές:

α) Προφορική αφήγηση.

β) Ανάγνωση ιστοριών.

α) Προφορική αφήγηση:

Οπωσδήποτε σήμερα δεν αμφισβητείται πλέον, ότι η αφήγηση του παραμυθιού – της ιστορίας στηρίχθηκε κυρίως στον προφορικό λόγο. Η προφορική αφήγηση έχει μακρό παρελθόν, ξεκινώντας από τους ραψωδούς της αρχαιότητας, τους παραμυθάδες στα πληρώματα των πλοίων που μαζεύονταν συνήθως στην πλώρη του πλοίου ή στο σαλόνι και άκουγαν ιστορίες που του χαλάρωναν και ους ηρεμούσαν αλλά ταυτόχρονα έκαναν ευχάριστα τα ατελείωτα ταξίδια τους, τους περιοδεύοντες λαϊκούς παραμυθάδες που τους περίμεναν με λαχτάρα για να ακούσουνε μικροί και μεγάλοι τις ιστορίες και φτάνει μέχρι τον παππού ή τη γιαγιά που με τη βαθιά και σιγανή τους φωνή διηγούνταν δίπλα στο τζάκι ιστορίες, ζωντανεύοντας μπρος τα μάτια των παιδιών χώρες μαγικές. Αυτές τις στερεότυπες εικόνες έχουμε στο νου ή στη φαντασία μας όσο αφορά το πανάρχαιο σπιτάκι της αφήγησης.

Η προφορική αφήγηση είναι μια δραστηριότητα γνώριμη για τα παιδιά διότι από μωρά ακούνε από τα χείλη της μητέρας τους ή οικείων προσώπων που τα φροντίζουν, αυτοσχέδιες ιστορίες είτε για να τα ψυχαγωγήσουν, είτε για να φάνε το φαγητό τους ή για να τα ηρεμίσουν και να τα νανουρίσουν. Επίσης αποτελεί το μοναδικό δρόμο συνάντησής τους με το μαγικό κόσμο του λογοτεχνικού βιβλίου,

καθώς το μικρό παιδί δεν είναι ακόμα κάτοχος και χρήστης της ανάγνωσης (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 175).

Επιπλέον η προφορική αφήγηση, αποτελεί ένα “παράθυρο” επικοινωνίας μεταξύ νηπιαγωγού και των παιδιών διότι αν και η προφορική αφήγηση όσο πάει και εξαλείφεται, χάρη στην σπουδαία παιδαγωγική της και όχι μόνο προσφορά, έχει εισέλθει στο χώρο της εκπαίδευσης και κυρίως της προσχολικής αγωγής.

Η προφορική αφήγηση αφήνει τον/ την νηπιαγωγό πιο ελεύθερο και του δίνει την δυνατότητα να αφαιρεί και να προσθέτει κάποια στοιχεία χωρίς να χαθεί το νόημα και η μαγεία της ιστορίας, αρκεί να κρατάει σταθερό το βασικό σκελετό της. Και έτσι μπορεί να τροποποιήσει την ιστορία αν αντιληφθεί ότι η ιστορία δεν κεντρίζει απόλυτα το ενδιαφέρον των παιδιών.

Η προφορική αφήγηση εκτός των άλλων προάγει και τον προφορικό λόγο και την καλλιέργεια της μνήμης. Τα παιδιά έχουν την ευκαιρία και την δυνατότητα να παρέμβουν στη διαδικασία της αφήγησης και να ανατρέψουν την εξέλιξη της ιστορίας, αναπτύσσοντας με αυτό τον τρόπο την φαντασία, την σκέψη και εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό τους. Συνάμα μια και η αφήγηση είναι προφορική εξασκούν με αυτό τον τρόπο τη μνήμη τους, διότι δεν υπάρχει η δυνατότητα να ανατρέξουν τα παιδιά πίσω στην ιστορία για να θυμηθούν κάποια σημεία της αν δεν την ανακαλέσουν στο μυαλό τους.

Συνεπώς η συμβολή της προφορικής αφήγησης στην ανάπτυξη των παιδιών είναι σπουδαία και αυτό δικαιολογεί απόλυτα την ενσωμάτωσή της στο σχολικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου.

β) Ανάγνωση ιστοριών:

Μολονότι η αφήγηση (προφορική), όπως υποστηρίζουν πολλοί, πλεονεκτεί συγκριτικά με την ανάγνωση, στα μικρά παιδιά αρέσει εξίσου να τους “αφηγούνται ένα βιβλίο”(Τσιλιμένη, Τ., 2003: 176). Με αυτό το τρόπο ο αφηγητής νηπιαγωγός διαμεσολαβεί σε μια πρώτη επαφή των παιδιών με το γραπτό λόγο και κατά συνέπεια με το βιβλίο και έτσι σιγά , σιγά τα παιδιά αποκτούν μια στενότερη σχέση με το βιβλίο μαθαίνουν να τα αγαπάνε και προάγεται η φιλιαναγνωσία.

Η μορφή αυτή αφήγησης συμβάλει στην εξοικείωση των παιδιών με τον γραπτό λόγο και βοηθάει να καταλάβουν ότι τα λόγια που ακούνε έχουν κάποια συγκεκριμένη μορφή που μπορεί να αποτυπωθεί στο χαρτί., Μαθαίνουν να αναγνωρίζουν λέξεις που έχουν ξαναδεί, αντιλαμβάνονται ποια είναι η σωστή φόρα που πρέπει να γράφουν και να διαβάζουν βλέποντας το/ τη νηπιαγωγό να διαβάζει και παράλληλα να ακολουθεί το κείμενο της ιστορίας με το δάκτυλό ή ένα μολύβι – στυλό.

Η ανάγνωση επιπλέον δείχνει στα παιδιά ότι ο γραπτός λόγος έχει δομή και ακολουθεί κάποιους κανόνες: συντακτικούς, ορθογραφικούς και συντακτικούς κανόνες.

Ένα άλλο θετικό στοιχείο της ανάγνωσης «είναι ότι επιτρέπει την παρουσίαση ιστοριών σε συνέχειες. Αναφερόμαστε στο είδος των σπονδυλωτών ιστοριών και των μικροαφηγημάτων, που διακρίνονται για την αυτονομία των κεφαλαίων τους, Αυτό καλλιεργεί τη συγκέντρωση, την προσοχή και τη μνήμη των παιδιών (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 177).

Βέβαια κατά την ανάγνωση μια ιστορίας είναι απαραίτητο ο αφηγητής - νηπιαγωγός να κρατάει την οπτική επαφή με τα παιδιά για να βλέπει τις αντιδράσεις τους, χωρίς όμως να δημιουργεί κενά στην ανάγνωση του παραμυθιού.

Μπορεί να υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στα δύο είδη αφήγησης και τόσο η μια όσο και η άλλη να έχουν τις δικές τους απαιτήσεις και δυσκολίες αλλά έχουν και ως βασικό στόχο την ευχαρίστηση και την ψυχαγωγία των παιδιών. Γι' αυτό δεν πρέπει να υπάρχει ανταγωνιστική σχέση μεταξύ τους, αλλά συμπληρωματική διότι έτσι τα παιδιά θα απολαμβάνουν και τις δυο μορφές αφήγησης.

1.4 Εκπαιδευτικός & αφήγηση : Ο ρόλος του ως αφηγητής

Ψάχνοντας μέσα στις αναμνήσεις από τα παιδικά μας χρόνια, θυμόμαστε ότι η ώρα της αφήγηση του παραμυθιού ήταν μια ιδιαίτερη στιγμή που την περιμέναμε με αδημονία. Όλα τα παραμύθια και οι ιστορίες που ακούγαμε και μετέπειτα διαβάσαμε συνέβαλαν από την πλευρά τους στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς μας. Επιπλέον το παραμύθι, πέρα από τα άλλα αφηγητικά είδη είναι ίσως «η σημαντικότερη γλωσσική και λογοτεχνική εκδήλωση του λαού, ένα γραφικό καθρέφτισμα της πνευματικής της πνευματικότητας και της κοινωνικής ζωής του (Παπαλιού, Ν., 1996: 15).

Παλαιότερα υπήρχαν οι λεγόμενοι παραμυθάδες που με το ταλέντο τους την τέχνη και της διάφορες τεχνικές που χρησιμοποιούσαν σαγήνευαν μικρούς αλλά και μεγάλους, Σήμερα όμως την θέση του παραμυθά την έχουν πάρει οι γονείς, οι παππούδες, οι γιαγιάδες αλλά κυρίως τα κενά και τις ελλείψεις της οικογένειας λόγω του περιορισμένο χρόνου έχει χρέος και την δυνατότητα να τα αναπληρώσει ο δάσκαλος ή ο νηπιαγωγός στο σχολείο και επειδή αναμφίβολα οι νηπιαγωγοί έχουν μεγαλύτερη ευχέρεια λόγω του σχολικού προγράμματος, μπορούν να αφιερώνουν καθημερινά χρόνο στη διήγηση παραμυθιών – ιστοριών. Με λίγα λόγια κατανοούμε ότι πλέον ο αφηγηματικός λόγος στηρίζεται εν μέρει τουλάχιστον στο σχολείο.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού ως αφηγητής είναι πολύ σημαντικός και συνάμα δύσκολος. Από τη μια πλευρά χρειάζεται συστηματική μελέτη και άσκηση, γνώση των δυνατοτήτων και των αδυναμιών του, προσπάθεια να βελτιώσει την

αφηγηματική του ικανότητα, δημιουργική φαντασία και κυρίως αγάπη για τα παιδιά και το παραμύθι προκειμένου να πορευτεί σωστά και να καταφέρει να μυήσει τα παιδιά μ' έναν όμορφο τρόπο στο μαγικό κόσμο της αφήγησης..

Όμως αν και έχουμε ήδη αναφερθεί στις βασικότερες τεχνικές και προϋποθέσεις για μια επιτυχημένη αφήγηση είναι αναγκαίο να επισημανθούν οι πλέον απαραίτητες για μια καλή διήγηση στο χώρο του νηπιαγωγείου. Σύμφωνα λοιπόν και με την καθηγήτρια Τσιλιμένη Τ., απαιτείται:

- * Γνώση της αφηγηματικής τέχνης και τεχνικής,
- * Κατάλληλη επιλογή αφηγηματικού υλικού,
- * Γνώση του υλικού (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 172).

Ο/ Η νηπιαγωγός σαν αφηγητής πρέπει να μοιάζει με τη Σεχραζάντ στις “Χίλιες και μια νύχτες”, η οποία προσπαθούσε να κρατήσει αναλλοίωτο το ενδιαφέρον του σουλτάνου ως το πρωί προκειμένου να σώσει τη ζωή της.

Το παραμύθι έντεχνο ή λαϊκό είναι ένα “δώρο” από τα βάθη τη καρδιάς μας προς τα μικρά παιδιά και γι’ αυτό το λόγο πρέπει να ο/ η νηπιαγωγός να βασίζεται και σε κάποιους κανόνες προκειμένου να χαρίσει αυτό το όμορφο δώρο αγάπης στους μαθητές του. Έτσι λοιπόν σύμφωνα με τον δεκάλογο της Γαλλίδας παιδαγωγού Sylvie Loiseau, ένας καλός αφηγητής πρέπει:

1. Να θέλει να διηγηθεί και να του αρέσει το παραμύθι που επιλέγει.
2. Να οργανώνει τον χώρο. Τα παιδιά αισθάνονται άνετα το ένα δίπλα στο άλλο και να έχουν όλα τη δυνατότητα της άμεσης οπτικής επαφής με τον αφηγητή .
3. Να οργανώνει τον χώρο, ώστε να διηγείται με άνεση και χωρίς βιασύνη.

4. Να χρησιμοποιεί μια εισαγωγή στην ιστορία του όπως, "Μια φορά κι' έναν καιρό..." κ.α.
5. Να ζωντανεύει την ιστορία με ήχους που παρουσιάζονται, όπως "τικ – τακ", "κρικ – κρακ", "χρατς – χρουτς", με χειρονομίες και με γκριμάτσες.
6. Να ξέρει να σιωπά. Οι παύσεις είναι απαραίτητες σε κάποια σημεία της σωστής αφήγησης.
7. Να μη σταματά άσκοπα την ιστορία. Η πλοκή του παραμυθιού εξελίσσεται και ξετυλίγεται σαν νήμα, που οδηγεί τη σκέψη και τα συναισθήματα του παιδιού.
8. Να μην εξηγεί με παρεμβολές, τα πάντα στα παιδιά. Πρέπει να τους αφήνει ελεύθερα να συλλογιστούν, να βρουν αιτίες να εξηγήσουν μια ενέργεια του ήρωα.
9. να επαναφέρει τη σκέψη του παιδιού στην πραγματικότητα στο τέλος ου παραμυθιού, ιδιαίτερα στα μαγικά παραμύθια με το "Και έζησαν αυτοί καλά..".
10. Να διηγείται, στο τέλος, το παραμύθι μόνο για την ψυχαγωγία και ην αισθητική απόλαυση των παιδιών, χωρίς καμία παιδαγωγική και διδακτική προέκταση και αξιοποίηση (Καλαμπαλίκη-Μπάου Θ., 1997: 133,134).

Ο καλός αφηγητής – νηπιαγωγός δεν περιορίζεται μόνο σε λογοτεχνικά είδη που αφορούν την ηλικία των παιδιών, πρέπει να επεκτείνει τους λογοτεχνικούς ορίζοντες τους και να καλλιεργήσει την βιβλιοφιλία.

Ο νηπιαγωγός – παραμυθάς είναι το άτομο εκείνο που έχει στα χέρια του, την τύχη του παραμυθιού, είναι ο άνθρωπος που μπορεί να επηρεάσει με έναν μοναδικό τρόπο δια βίου τα παιδιά, γιατί ρίχνει μέσα στη ψυχή τους σπόρους-ιδέες , αξίες, όνειρα- που υποσυνείδητα χαράζουν δρόμους (Αναγνωστόπουλος, Δ. Β.,1997: 127). Ο καλός αφηγητής προσπαθεί να φανερώσει το αόρατο, να ακουστεί η φωνή της σιωπής και σαν οδηγός στο ταξίδι εξερευνήσεις του άγνωστου μαγικού κόσμου των παραμυθιών, πρέπει να κάνει τα παιδιά των εμπιστευτούν και να εισχωρούν μαζί του σε αυτό τον φανταστικό κόσμο.

Μέρος πρώτο
Θεωρητική προσέγγιση
Κεφάλαιο 2^ο

2.1 Λίγα λόγια για την ιστορία της εικονογράφησης των παραμυθιών

Απ' τη στιγμή που η αποκλειστικότητα μετάδοσης του παραμυθιού με τον προφορικό λόγο άρχισε να περνά στο παρελθόν, διότι ο λόγος άρχισε να δίνεται μέσα απ' το τυπωμένο χαρτί, ήρθε και η σειρά του παραμυθιού να δίνεται πια μέσα απ' το γραπτό λόγό. Ωστόσο τα πρώτα παραμύθια, όπως αυτά του Gian Francesco Straparola που περιλαμβάνονται στα βιβλία του “Απολαυστικές Νύχτες (1953)” και “Χρυσές Διηγήσεις”, όπως και αργότερα “Ο παπουτσωμένος γάτος” και “Η Σταχτοπούτα” του Basile δημοσιεύτηκαν δίχως εικονογράφηση. (Σακελαρίου, Χ., 1995: 114)

Έτσι λοιπόν αν και το πρώτο εικονογραφημένο κείμενο αλλά χειρόγραφο το είδαμε στα τέλη του 10^{ου} αιώνα π.Χ. στο ποίημα του Φιντούσι “Σαχ-ναμέ” (Σακελαρίου Χ., 1995: 114) ουσιαστικά μέχρι τον 16^ο αιώνα δεν υπήρχαν βιβλία για παιδιά με εικόνες. Το πρώτο εικονογραφημένο βιβλίο αποκλειστικά για παιδιά, γράφτηκε το 1637 από τον J. A. Comenius και ονομαζόταν “Ο ορατός κόσμος σε εικόνες” (Ασωνίτης, Π., 2001: 32-33), στην συνέχεια το 1644 τυπώθηκε στη Βενετία το βιβλίο “Αισώπου Μύθοι”, το 1698 δημοσιεύτηκε το βιβλίο “Τα παραμύθια της μάνας μου της χήνας” του Charles Perrault, του Ludwig Grimm κ.α. Οι ασπρόμαυρες ξυλογραφίες που έδιναν αγνά τα κύρια χαρακτηριστικά των ηρώων και οι οποίες συνόδευαν το κείμενο των παιδικών βιβλίων είχαν τέτοια απήχηση που είναι αδύνατον να αναφέρουμε όλα τα εικονογραφημένα βιβλία που συνέχισαν να παράγονται από τότε.

Η στροφή έγινε το 1865 όταν ο Γερμανός Ludwig Richter G. Dore επέβαλαν καλύτερη ποιότητα στην εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου και έτσι τυπώθηκαν “τα πρώτα παιδικά βιβλία ποιότητας” (Ασωνίτης, Π., 2001: 34). Βέβαια η ασπρόμαυρη εικονογράφηση των παιδικών παραμυθιών συνεχίστηκε μέχρι και το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου (1945) όμως σιγά, σιγά τα μέσα εκτύπωσης άρχισαν να τελειοποιούνται και οι ασπρόμαυρες εικόνες έδωσαν την θέση τους στις πολύχρωμες, χαρούμενες εικόνες που τραβάνε το ενδιαφέρον των παιδιών.

Έτσι λοιπόν σήμερα με την έγχρωμη εκτύπωση να έχει κορυφωθεί στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, δε νοείται πλέον παιδικό παραμύθι χωρίς να συνοδεύεται από πολύχρωμη εικονογράφηση.

2.2 Η σπουδαιότητα της εικονογράφησης στο παιδικό βιβλίο

”Και έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα ”

Κάπως έτσι τελειώνουν τα περισσότερα παραμύθια. Ο παραμυθός τελειώνει τη γλαφυρή του αφήγηση, αλλά το παιδί ήδη κατά τη διάρκεια της εξέλιξης του παραμυθιού ακούει και συνδυάζει καινούργια πράγματα μεταξύ τους (Μαγουλιώτης, Α., 1988 : 57). Φράσεις και λέξεις όπως π.χ. “κρυστάλλινα νερά”, “καταπράσινα λιβάδια”, “εξωγήινος”, “ηλιόλουστη μέρα” κ.α. τις οποίες ακούνε τα παιδιά κατά την ώρα της αφήγησης, είναι αδύνατον να τις πλάσουν σαν νοητές εικόνες στο μυαλό τους χρησιμοποιώντας την φαντασία τους, διότι σύμφωνα με τον Α. Μαγουλιώτη (1988) τα μικρά παιδιά διαθέτουν μικρό αριθμό γνώσεων και εμπειριών και έτσι συγκεκριμένες λέξεις που δεν έχουν ξανακούσει μπορούν να τις μάθουν βλέποντας τις συνοδευτικές εικόνες που ακολουθούν το κείμενο.

Η εικόνα λοιπόν είναι αυτή που θα μάθει στα παιδιά πώς να συνδυάζουν λέξεις με αντικείμενα, είναι αυτή που θα τα εφοδιάσει με αναπαραστάσεις που θα δώσουν φτερά στη φαντασία τους, η εικόνα θα τους λύσει τις απορίες σχετικά με την περιγραφή του κειμένου και ιδιαίτερα σε ότι έχει να κάνει σχετικά με ενδυμασίες, οπλισμό κ.α., που αναπλάθουν εποπτικά το σκηνικό μιας ορισμένης εποχής (Σακελαρίου, Χ. 1995: 116) και επιπλέον με την συμβολή της εικόνας θα ανιχνεύσουν την εξέλιξη της ιστορίας, και θα πάρουν πληροφορίες και θα παρατηρήσουν και αξιολογήσουν στοιχεία των εικαστικών τεχνών.

Αναλύοντας τα παραπάνω βλέπουμε ότι ένα εικονογραφημένο βιβλίο συμβάλλει στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού, ότι η εικόνα έχει κυρίως

γνωστική λειτουργία και τα παιδιά γνωρίζουν τον κόσμο μέσα από αυτή η οποία συνοδεύει τη λεκτική περιγραφή του (Ψαράκη, Β., 1995: 129-134). Με λίγα λόγια η εικόνα βοηθά στην αποκρυπτογράφηση του νοήματος του κειμένου, το οποίο καλείται να γνωρίσει το νήπιο και το οποίο δεν είναι ικανό να αποκωδικοποιήσει ακόμα (Γαννικοπούλου, Α., 2001: 210). Επίσης για τους μικρούς αναγνώστες που βρίσκονται στο προ-αναγνωστικό στάδιο και δεν έχουν κατακτήσει επαρκώς την δεξιότητα της ανάγνωσης (Τσιλιμένη, Τ., 2007: 15) γι' αυτούς η εικόνα παίζει πρωταρχικό ρόλο για την κατανόηση του βιβλίου αλλά και γιατί με αυτόν τον τρόπο τους μαθαίνει τον κόσμο, ένα κόσμο γεμάτο χρώματα και συγκινήσεις (Σαραφίδου, Κ., 2005: 234), αλλά και για τα λίγο μεγαλύτερα παιδιά που κάνουν τα πρώτα τους βήματα και μαθαίνουν δειλά, δειλά να διαβάζουν οι εικόνες θα τα βοηθήσουν να αποκωδικοποιήσουν τα γράμματα των λέξεων. Οι εικόνες λοιπόν φαίνεται να είναι ενδιαφέρουσες και ελκυστικές καθώς δεν πιέζουν των ανθρώπινο νου. (Τσιλιμένη, Τ., & Σταυρουλάκη, Ε.,)

Κατανοούμε δηλαδή ότι η εικόνα λειτουργεί ως διδακτικό μέσο, διότι η μάθηση εμπεδώνεται καλύτερα στην αρχή της εποπτείας, όταν ο μαθητής ενεργοποιεί όχι μόνο τη νόηση αλλά και τις υπόλοιπες αισθήσεις: ακοή, αφή, όραση(Αναγνωστόπουλος, Β. Δ., 2003: 34). Έτσι λοιπόν οι εικόνες μέσα σε ένα παιδικό βιβλίο παρακινούν τα παιδιά να σκεφτούν, να αναπτύξουν την φαντασία τους, να οξύνουν την παρατηρητικότητα τους, να εκφραστούν με τον δικό τους τρόπο αλλά και ταυτόχρονα να γελάσουν να, να χαρούν, να λυπηθούν, να τρομάξουν κ.α. δημιουργώντας έτσι διάφορες συναισθηματικές αντιδράσεις (Γαννικοπούλου, Α., 1997: 153).

Η εικόνα ερμηνεύει το περιεχόμενο της αφήγησης και βοηθάει το παιδί να αναγνωρίσει και να παρακολουθήσει την εξέλιξή της (Παρμενίδης Τ., 1998: 173), να παρατηρήσουν στοιχεία που πιθανόν δεν θα πρόσεχαν και παράλληλα συντελεί στην καλύτερη απομνημόνευση της ιστορίας ή του παραμυθιού μια και σύμφωνα και με έρευνες των Levie & Lentz (1982) παρατηρήθηκε ότι η εικόνα συμβάλλει θετικά στην εκμάθηση – κατανόηση και απομνημόνευση των πληροφοριών της ιστορίας που έχουν εικονογραφηθεί. (Levie, H., & Lentz R. 1982:195,232).

Επιπλέον μέσα από τις εικόνες προβάλλονται οι κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες τις πατρίδας και του έθνους μας αλλά και ολόκληρης της ανθρωπότητας, τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να δουν ανθρώπους διαφορετικών χρωμάτων θρησκειών κ.α. και με αυτό τον τρόπο η εικόνα συντελεί και στη διαμόρφωση στάσεων, όπως για παράδειγμα διαφυλετικές σχέσεις και αντιρατσιστικές απόψεις (Γαννικοπούλου, Α., 1997: 153).

Μια ωραία εικόνα αποτελεί μέσο για την αισθητική καλλιέργεια των παιδιών και τα φέρνει σε επαφή με τον κόσμο της τέχνης. Αρχικά τα χρώματα και τα σχήματα είναι αυτά τα οποία θα τραβήξουν την προσοχή των παιδιών αλλά όταν παρατηρήσουν και επεξεργαστούν την εικόνα θα μαθαίνουν να εκτιμούν την καλή εικονογράφηση καθώς και την ποιοτική ζωγραφική ειδικά μέσα από τα βιβλία τους, εκείνα που το κείμενο συνοδεύουν πίνακες καταξιωμένων ζωγράφων (Βλαχόπουλος Β., 1990: 25,27).

Επιπλέον οι μορφές τεχνικής των εικόνων μέσα στα βιβλία ποικίλουν. Σε αρκετά βιβλία καταγράφεται η τεχνική του κολάζ, των διασταυρούμενων γραμμών, η χρήση της ακουαρέλας, της τέμπερας, του υδροχρώματος κ.α. (Τσιλημένη Τ., 2007: 24) και έτσι το παιδί έρχεται σε επαφή με την τέχνη,

γνωρίζει πολυποίκιλα υλικά, μαθαίνει τις διαφορετικές τεχνοτροπίες και τεχνικές που υπάρχουν γύρω από τον τομέα των εικαστικών.

Παρόλα αυτά υπάρχει και η αντίθετη άποψη ότι δηλαδή η εικόνα αιχμαλωτίζει την προσοχή και μάλιστα η Marie Shedlock (1951) πιστεύει ότι η ικανοποίηση του ματιού και του αυτιού την ίδια χρονική στιγμή, είναι αμφίβολης αξίας, έχει ολέθριο αποτέλεσμα για την προσοχή. (Shedlock, M., 1951: 13,14). Το παιδί πρέπει να μάθει να επικεντρώνει σε ένα πράγμα την προσοχή του αφηφώντας οτιδήποτε άλλο, να σέβεται αυτόν που μιλάει και να ακούει και να θυμάται τα λόγια του προκειμένου να εξελιχθεί σ' έναν καλό ακροατή. Επιπλέον σύμφωνα με τους Baker & Greene (1997) και την Dorothy Butler (1986) οι εικόνες τελικά δεν είναι απαραίτητες για την κατανόηση μιας ιστορίας και τα παιδιά δεν δυσκολεύονται να καταλάβουν ακόμα και στην περίπτωση εκείνη που η αφήγηση περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στο προφορικό λόγο, διότι μόνη της η ακρόαση μπορεί να αποδειχθεί μια ολοκληρωμένη εμπειρία, ακόμη και για πολύ μικρά παιδιά (Γαννικοπούλου Α., 1997: 165,166).

Κάθε παιδί ακούγοντας ή διαβάζοντας μια ιστορία την οικειοποιεί με τον δικό του τρόπο και πλάθει τις δικές του εικόνες, αν αφήσουμε λοιπόν τον εικονογράφο, ο οποίος ζωγραφίζει τις σκηνές από το παραμύθι ή την ιστορία μέσα από την δική του οπτική αντίληψη, όπως λέει και ο Bettlheim, να ορίσει τη δική μας φαντασία, τότε το παραμύθι χάνει μεγάλο μέρος από την προσωπική του σημασία (Σακελαρίου, Χ., 1995: 115). Η μαγεία και η φαντασία των παραμυθιών εδράζεται στις λέξεις και στα χείλη των αφηγητών, γι' αυτό ο Ζορζ Ζαν προτείνει να είμαστε προσεκτικοί με τις εικόνες (Ζαν, Ζ. 1996: 303), δηλαδή να η χρήση τους να μην

υποσκιάζει το κείμενο, ούτε να παίρνει τη θέση αλλά να το ενισχύει, να ξεκαθαρίζει τα δυσνόητα σημεία οπτικοποιώντας τα.

2.3 Σχέση εικόνας & κειμένου

Σύμφωνα με το άρθρο του Κ. Χρυσυφίδη, το λογοτεχνικό εικονογραφημένο βιβλίο που απευθύνεται στην πρώιμη παιδική ηλικία, χαρακτηρίζεται από μια ιδιαιτερότητα: το κοινό στο οποίο απευθύνεται δεν είναι αναγνώστες του εντύπου λόγου, με την τυπική έννοια του όρου και ως εκ τούτου, για την πρόσληψη των προβαλλόμενων μηνυμάτων επιστρατεύεται η εικόνα ως ενισχυτικό στοιχείο του κειμένου (Χρυσυφίδης, Κ., 2004: 12).

Οι εικόνες σε διαρκεί και ουσιαστική σχέση με το κείμενο, συμβάλλουν στην αφήγηση, διεγείρουν την φαντασία του αναγνώστη, ενώ ταυτόχρονα τον προκαλούν με τον πλούτο των τεχασμάτων τους και με την πρωτοτυπία της εικαστικής γλώσσας (Καλογήρου, Τζ., 2006: 87).

Η εικόνα είναι μια δημιουργία εικαστική, η οποία ως ένα μέρος ενός εντύπου γίνεται γλώσσα επικοινωνίας και έκφρασης, κωδικοποιεί ή αποκωδικοποιεί το λόγο, η θέση της μέσα στο βιβλίο παίζει διάφορους ρόλους και άλλοτε λειτουργεί ως προς το κείμενο, άλλοτε παραπληρωματικά και άλλοτε αυτόνομα (Βακάλη-Συρογιάννοπούλου, Φ., 1990: 30), πολλές φορές η εικόνα ανατρέπει ή διαψεύδει με ένα ευρηματικό τρόπο το κειμενικό περιεχόμενο ενώ άλλοτε εμπλουτίζει σημασιολογικά το κείμενο, προσδίδοντάς του νέες νοηματικές διαστάσεις. Ο Αντώνης Μπενέκος διακρίνει τρεις κατηγορίες εικονογραφημένων βιβλίων: Πρώτον τα βιβλία στα οποία η εικόνα έχει δευτερεύοντα ρόλο ή δεν έχει σχέση με ο κείμενο. Δεύτερον τα βιβλία όπου η εικόνες και κείμενο έχουν σχέση ισότιμη και τρίτων βιβλία στα οποία η εικόνα έχει κυρίαρχη σημασία και όλο το περιεχόμενο του βιβλίου εκφράζεται με εικόνες (Μπενέκος, Α., 1981: 34).

Βέβαια αν και είναι κοινά παραδεκτό ότι σήμερα στα περισσότερα παιδικά βιβλία η εικόνα εμφανίζεται αισθητά πιο δυναμικά έναντι του κειμένου αυτό δεν σημαίνει ότι υποβιβάζει την αξία του, ίσα , ίσα η εικόνα προσδίδει μια παραστατική πλαστικότητα, παρουσιάζει με λεπτομέρειες και με επιπλέον πληροφορίες όσα δεν μπορούν να γίνουν μέσα από το κείμενο πλήρως κατανοητά. Ένα μικρό παιδί μπορεί να μην έχει ακούσει ποτέ μέχρι τώρα μια συγκεκριμένη λέξη και με μια συνοδευτική εικόνα μπορεί να την μάθει αλλά και ένα μεγαλύτερο παιδί στις πρώτες τάξεις του δημοτικού, το οποίο τώρα αρχίζει να διαβάζει, μπορεί να βοηθηθεί από την εικόνα στην αποκωδικοποίηση των γραμμάτων της λέξης.(Τσιλιμένη, Τ., & Σταυρουλάκη, Ε., 2007: 86), δηλαδή η εικόνα αποσαφηνίζει και ενισχύει το νόημα του κειμένου διευκολύνοντας τους αναγνώστες και πολύ περισσότερο τα μικρά παιδιά.

Κείμενο κι εικόνα παρόλο που αποτελούν δυο διαφορετικά συστήματα επικοινωνίας που έχουν, όμως μια περίπλοκη σχέση μεταξύ τους, λειτουργούν παράλληλα και μεταδίδουν νόημα άλλοτε συμφωνώντας και άλλοτε διαφωνώντας με τις ίδιες ιδέες, επεκτείνονται ή ολοκληρώνονται ο ένας μέσα από τον άλλο(Οικονομίδου, Α., 2000: 11,13).

Με λίγα λόγια λοιπόν, ο τρόπος αναφοράς της εικόνας στο κείμενο επηρεάζει τον τρόπο ερμηνείας του κειμένου από τον αναγνώστη και το αντίθετο, γενικά οπτικό και προφορικό μήνυμα σημαίνουν πολύ περισσότερα απ' όσα είχαν πρόθεση ο συγγραφέας και ο εικονογράφος (Τσιλιμένη, Τ., 2007: 22). Το κείμενο είναι η τάξη του πάθους και η εικόνα η τάξη της ιδέας.

2.4 Η εικονογράφηση ως μέσο έλξης για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας από τα παιδιά.

Σύμφωνα με τη Sonia Landes “ο ρόλος των εικόνων σε ένα βιβλίο είναι να προβάλλεται το νόημα της ιστορίας δια της εικονογράφησης του” (Landes, S., 1985: 51) και επιπλέον γνωρίζουμε ότι στην εποχή μας που η εικονογράφηση έχει γίνει πολύ ευρηματική γοητεύοντας τον αναγνώστη και ιδιαίτερα τα μικρά παιδιά. Έτσι λοιπόν κατανοούμε ότι η εικονογράφηση μπορεί και συναγωνίζεται τα οπτικοακουστικά μέσα και να ωθήσει τα παιδιά στη φιλιαναγνωσία

Το παιδί για ν’ αγαπήσει κάτι, πρέπει να είναι της δικής του αντίληψης και ανάπλασης. Επομένως, κάθε τι που δεν καταλαβαίνει και δεν μπορεί να αναπλάσει, του είναι άχρηστο ή του γίνεται αδιάφορο. Η ανάπλαση του κόσμου γίνεται μέσα από την όραση της φαντασίας και η τροφοδοσία της φαντασίας γίνεται από τις εικόνες και τον λόγο, γραπτό ή προφορικό (Μαγουλιώτης, Α.,1994: 206).

Οι μικροί αναγνώστες και ιδίως τα παιδιά προσχολικής ηλικίας “διαβάζουν” ένα παραμύθι – μια ιστορία μέσα από τις εικόνες του, γι’ αυτό λοιπόν και η εικόνα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιλογής ενός βιβλίου (Τσιλιμένη, Τ., 2003: 52) Τα παιδιά συχνά παρατηρούν πρώτα τις εικόνες γιατί είναι πιο ελκυστικές και στη συνέχεια ζητάνε να τους διαβάσουμε το κείμενο ενώ παράλληλα θα βλέπουν και τις εικόνες, έτσι λοιπόν σε μια τέτοια περίπτωση ένα εικονογραφημένο βιβλίο θα μπορούσε να ανταγωνιστεί την τηλεόραση διότι έχουμε συγχρονισμό εικόνας και ήχου ότι δηλαδή συμβαίνει και στη τηλεόραση.

Είναι λοιπόν δεδομένη η έλξη των παιδιών από την εικόνα, την έγχρωμη ιδιαίτερα που τα ενθουσιάζει, τα συγκινεί και τους δίνει ερεθίσματα για προσέγγιση του γραπτού κειμένου . Ένα εικονογραφημένο βιβλίο λοιπόν είναι δυνατόν να λειτουργήσει ως προγεφύρωμα για την είσοδο του παιδιού στον κόσμο του βιβλίου και κατά συνέπεια να τα οδηγήσει στην φιλιαναγνωσία.

Οι εικόνες στα εικονογραφημένα βιβλία δεν διακόπτουν , αλλά υποβοηθούν την κατανόηση του κειμένου. Θα λέγαμε μάλιστα ότι η εικονογράφιση ενός βιβλίου είναι η “φωτογραφική” του μεταφορά στην οθόνη του νου (Μαγουλιώτης, Α.,1994: 206).

Μέρος δεύτερο

Ερευνητική προσέγγιση

Κεφάλαιο 1^ο Έρευνα στα νηπιαγωγεία

2.1 Στόχος και αρχικές υποθέσεις της έρευνας

Στόχος – Σκοπός της έρευνας:

Όπως προαναφέρθηκε στο θεωρητικό τμήμα της παρούσας πτυχιακής, τόσο η διαδικασία της αφήγηση ενός παραμυθιού όσο και η εικονογράφηση του, επηρεάζουν με τον δικό τους τρόπο την φαντασία των παιδιών και μπορούν να λειτουργήσουν ως μέσα έμπνευσης εικαστικών δημιουργιών από τα παιδιά.

Επειδή όμως, το κάθε παιδί μπορεί να επηρεαστεί είτε από την αφήγηση του παραμυθιού, είτε από την εικονογράφηση είτε και από τα δύο, γι' αυτό και ο πρωταρχικός στόχος της έρευνας αυτής ήταν να προσπαθήσω να ανακαλύψω κατά πόσο η αφήγηση ή η εικονογράφηση επηρεάζει τα παιδιά και τα ωθεί να εκφραστούν μέσα από τον εικαστικό τομέα και συγκεκριμένα τον τομέα της ζωγραφικής

Υποθέσεις:

Βέβαια για να μπορέσω να πραγματοποιήσω την έρευνα μου στα νηπιαγωγεία, διαμορφώσαμε κάποιες υποθέσεις που θα με βοηθούσαν να επιτύχω τον στόχο που είχαμε θέσει εξ' αρχής. Υπέθεσα δηλαδή α) ότι οι σκηνή που θα επιλέξουν τα παιδιά να εικονογραφήσουν, αντικατοπτρίζει την επιθυμία τους να σχεδιάσουν αυτό το οποίο ξεχώρισαν από το παραμύθι, διότι τους κέντρισε περισσότερο το ενδιαφέρον β) ότι τα μικρότερα παιδιά-προνήπια θα σχεδιάσουν αυτό που τους άρεσε από το παραμύθι σύμφωνα με τα πως το φαντάζονται, ενώ τα μεγαλύτερα παιδιά-νήπια θα προσπαθήσουν να κάνουν τα σχέδια τους όπως και στις εικόνες

και γ) ότι μια καλή αφήγηση υπερσχύει έναντι της εικονογράφησης και επηρεάζει περισσότερο τα παιδιά όσο αφορά τις εικαστικές δημιουργίες τους.

2.2 Διεξαγωγή της έρευνας

Γενικά:

Η έρευνα υλοποιήθηκε σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, κατά τους μήνες Απρίλιο και Μάιο της φετινής χρονιάς του 2008 και συγκεκριμένα στις 16-17/4/08 και στις 14-15/5/08 σε δύο δημόσια νηπιαγωγεία στο 13^ο και στο 27^ο της πόλης του Βόλου με τα οποία είχα έρθει σε επαφή μέρες πριν και κατόπιν συνεννόησης πήγα για να κάνω την έρευνα.

Η επιλογή του ηλικιακού σταδίου των 4-6 χρόνων οφείλεται στο γεγονός αφενός μεν ότι το αντικείμενο των σπουδών αφορά την εκπαίδευση των παιδιών αυτής της ηλικίας και αφετέρου για το γεγονός ότι το παραμύθι που επέλεξα να χρησιμοποιήσω για την έρευνα καλύπτει αυτό το ηλικιακό φάσμα

Κατά την αναζήτηση του κατάλληλου παραμυθιού προσπάθησα να βρω ένα παραμύθι άγνωστο προς τα παιδιά έτσι ώστε να μην υπάρξει κίνδυνος να επηρεαστούν από παλαιότερη διήγησή του ίδιου παραμυθιού. Ευτυχώς όμως τέτοιο πρόβλημα αποφεύχθηκε διότι κατόπιν συνεννοήσεως με τις νηπιαγωγούς το παραμύθι που είχα επιλέξει με τίτλο “Η ιστορία ενός καλοψημένου τηγανόψωμου” δεν ήταν γνώριμο στα παιδιά.

A) Φάση της έρευνας:

Η έρευνα εκτυλίχτηκε ως εξής: Μετά από ώριμη σκέψη προτίμησα να διηγηθώ προφορικά το παραμύθι στα παιδιά και να μην περιοριστώ σε μια απλή ανάγνωση του, διότι με αυτό τον τρόπο θα μπορούσα να το κάνω πιο ζωντανό αφού το είχα

προετοιμάσει κατάλληλα στο σπίτι και επιπλέον τα παιδιά θα το κατανοούσαν με αυτό τον τρόπο καλύτερα και θα τα συνέπαιρνε η μαγεία του παραμυθιού.

Πριν ξεκινήσω την διήγηση έγινε μια σύντομη γνωριμία με τα παιδιά και στη συνέχεια τους έδωσα τις απαραίτητες διευκρινήσεις. Τους εξήγησα δηλαδή ότι θα τους αφηγούμουν ένα παραμύθι που είναι ξεχωριστό γιατί δεν το έχουν ξανακούσει αλλά δεν θα τους δείξω τις εικόνες διότι θέλω όταν τελειώσει το παραμύθι το κάθε παιδί να μου ζωγραφίσει αυτό που του άρεσε όπως το φαντάζεται το καθένα και γι' αυτό το λόγο τους ζήτησα να είναι όσο το δυνατόν πιο ήρεμα και προσεκτικά όταν θα ακούνε το παραμύθι..

Στην συνέχεια ακολούθησε η αφήγηση του παραμυθιού προσπαθώντας όσο το δυνατόν να εφαρμόζω τις τεχνικές που είχα διαβάσει, εμπεδώσει και δουλέψει στο σπίτι μου.

Μετά το τέλος του παραμυθιού υπενθύμισα στα παιδιά τι ήθελα να κάνει το καθένα και τα παρακάλεσα να μην κοιτάνε τι ζωγραφίζουν οι φίλοι τους και να σχεδιάσουν αυτό που πραγματικά τους έκανε εντύπωση.

Τελειώνοντας το κάθε παιδί το έργο του, μου το παρέδιδε και ταυτόχρονα του ζητούσα να μου ερμηνεύσει το περιεχόμενο της ζωγραφιά του και να μου πει το όνομα και εγώ με την σειρά μου ρωτούσα την νηπιαγωγό αν το παιδί είναι νήπιο ή προνήπιο. Με αυτό τον τρόπο αποφεύχθηκε το ενδεχόμενο να μπερδέψω τα έργα των παιδιών και να παρερμηνεύσω τα σχέδιά τους πράγμα που θα με οδηγούσε σε λάθος αποτελέσματα.

B) φάση της έρευνας:

Έπειτα από 28 μέρες ξαναπήγα στο νηπιαγωγείο για το δεύτερο μέρος της έρευνας το οποίο ξεκίνησε με μια γνωριμία από την αρχή με τα παιδιά αν και με θυμόντουσαν και στην συνέχεια τους εξήγησα τι θα κάναμε μαζί αυτή την φορά, δηλαδή ότι θα τους διηγούμουν το παραμύθι που τους είχα ήδη αφηγηθεί πριν από καιρό με την διαφορά ότι αυτή τη φορά τους έδειχνα παράλληλα και τις εικόνες που έχει το παραμύθι και στο τέλος θα ήθελα και πάλι να μου σχεδιάσουν για άλλη μια φορά την αγαπημένη τους σκηνή από το παραμύθι.

Όταν τελείωσα την αφήγηση τα παιδιά έκαναν αυτό που τους είχα ζητήσει πρωτύτερα και μετά ένα, ένα όταν τελείωνε μου έδινε τη ζωγραφιά του και εγώ κατέγραφα τα στοιχεία τους και το περιεχόμενο του έργου τους 'πως και την προηγούμενη φορά.

Την ίδια ακριβώς διαδικασία ακολούθησα και στα δύο νηπιαγωγεία και κατέληξα σε ένα δείγμα 26 παιδιών, έναν αριθμό ικανοποιητικό για να μπορέσω να μπορέσω να ολοκληρώσω την έρευνα.

Υλικά:

Οι τάξεις που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν άρτια οργανωμένες και τα παιδιά μπόρεσαν άνετα να δημιουργήσουν. Έτσι δεν χρειάστηκε να χρησιμοποιήσω πρόσθετα υλικά από μέρους μου. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν τα εξής υλικά:

- Κόλλες A4
- Μαρκαδόροι
- Ξυλομπογιές

Χρόνος:

Η έρευνα ξεκίνησε έπειτα από τις πρώτες δραστηριότητες των παιδιών μαζί με τις εκπαιδευτικούς και χρόνος που διατέθηκε για να καλύψει τη διαδικασία τόσο της αφήγησης του παραμυθιού όσο και του χρόνου που τα παιδιά επιδίδονταν στη ζωγραφική ήταν 30-40 λεπτά και αυτό διότι κρίθηκε αναγκαίο να μην υπάρξουν μεγάλες αλλαγές στο ημερήσιο πρόγραμμα των παιδιών.

2.3 Αποτελέσματα της έρευνας

Μετά την συλλογή των έργων των παιδιών απαραίτητο ήταν τα τεθούν κάποια κριτήρια έτσι ώστε να μπορέσω να τα αξιολογήσω και να βγάλω σωστά αποτελέσματα.

Τα κριτήρια που έθεσα χάρη στην βοήθεια του κύριου Α. Μαγουλιώτη ήταν τα εξής : Α) Ικανοποίηση κάποιου σκοπού→Επαρκές αποτέλεσμα: Δηλαδή να δούμε αν οι δημιουργίες των παιδιών ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους, αν όλα τα παιδιά εκφράστηκαν και σχεδίασαν, Β) Επεξεργασία και σύνθεση→Εκφραστικό αποτέλεσμα: Κατά πόσο το εικαστικό έργο των παιδιών έγινε ένα μέσο να για να εκδηλωθούν πνευματικά και ψυχικά αν δηλαδή τα παιδιά σύμφωνα με την ηλικία τους (4-6 ετών) ένιωσαν ικανοποίηση από τις δημιουργίες των έργων τους, ή πιο απλά αν τα σχέδια των παιδιών ήταν σύμφωνα με τα στάδια εξέλιξης του παιδικού σχεδίου. Β') Επεξεργασία και σύνθεση→Πλήρως επεξεργασμένο αποτέλεσμα: Όταν δηλαδή το προϊόν της δημιουργίας κρίνεται από την ανάπτυξη και την ολοκλήρωση των σχετικών λεπτομερειών του. Αυτό το κριτήριο χωρίζεται σε δύο σκέλη γιατί θέλουμε να δούμε κατά πόσο τα έργα των παιδιών είχαν λεπτομέρειες όταν απλά άκουσαν το παραμύθι και κατά πόσο όσο όταν είδαν και τις εικόνες.

Γ) Ο Νεοτερισμός→Μετασχηματισμένο αποτέλεσμα: Αν το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα των παιδιών έπειτα από την επίδειξη των εικόνων επέφερε μια νέα μεταβολή, αν άλλαξε, αν τα παιδιά σχεδίασαν κάτι καινούργιο, αν έβαλαν

περισσότερα χρώματα, αν σχεδίασαν και άλλα αντικείμενα ή αν ζωγράρισαν κάποια άλλη σκηνή από το παραμυθιού¹.

Για να δούμε κατά πόσο τα έργα των παιδιών ανταποκρίθηκαν στα παραπάνω κριτήρια τόσο εγώ όσο και ο κύριος Μαγιουλιώτης ο οποίος μου έδωσε μια δεύτερη γνώμη για να υπάρξει μεγαλύτερη εγκυρότητα των αποτελεσμάτων λόγω της εμπειρίας και των γνώσεων που διαθέτει στον τομέα των εικαστικών βαθμολογήσαμε ένα, ένα τα σχέδια των παιδιών. Οι βαθμολογία ήταν από το 0 έως και το 3, όπου 0 →Καθόλου, 1→Λίγο, 2→Αρκετά και 3→Πολύ.

Πίνακας 1. Βαθμολογία για τα σχέδια των νηπίων και των δυο σγολείων

Νήπια	Κριτήρια				
	A	B	B' πριν ²	B' μετά ³	Γ
1	3	1	0	1	0
2	3	2	3	3	1
3	3	3	1	2	1
4	3	2	1	3	2
5	3	2	1	0	0
6	3	3	3	3	2
7	3	2	2	1	1
8	3	3	3	2	2
9	3	2	2	2	1
10	3	2	2	3	3
11	3	1	2	1	2
12	3	3	2	2	2
Σύνολο	36	26	22	23	17
Μέσος όρος	3	2,2	1,8	1,9	1,4

¹ Τα κριτήρια αξιολόγησης υπάρχουν αναλυτικότερα στο βιβλίο του Μαγιουλιώτη Α.,(2002) «Εικαστικές Δημιουργίες Ι» εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα, σ.σ 48-49

² Στο κριτήριο Β', το πριν αναφέρεται όταν στα παιδιά αφηγήθηκα το παραμύθι χωρίς την επίδειξη των εικόνων.

³ Στο κριτήριο Β' το μετά αναφέρεται στην αφήγηση του παραμυθιού με την επίδειξη εικόνων.

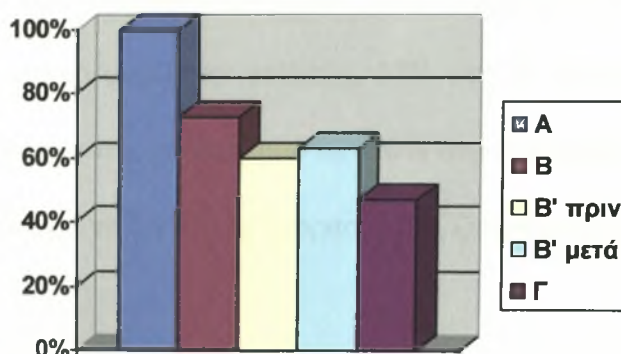
Στον παραπάνω πίνακα φαίνονται πως βαθμολογήθηκαν τα έργα των 12 νηπίων συνολικά και από τα δύο σχολείων, σύμφωνα με τα κριτήρια αξιολόγησης που θέσαμε.

Πίνακας 2. Ποσοστιαία ανάλυση της βαθμολογίας των σχεδίων των νηπίων

Σύνολο Νηπίων	Κριτήρια				
	A	B	B' πριν	B' μετά	Γ
12	100%	73%	60%	63%	47%

Πιο συγκεκριμένα όπως δείχνει ο ποσοστιαίος πίνακας και το παρακάτω γράφημα (**Γράφημα 1**) τα 12 σχέδια των νηπίων 100% βαθμολογήθηκαν με άριστα (**Με τρία**) στο Α κριτήριο, 73% στο Β κριτήριο, 60% στο Β' κριτήριο όταν τους άκουσαν το παραμύθι χωρίς να δούνε τις εικόνες, 63% στο Β' κριτήριο όταν είδαν και τις εικόνες του παραμυθιού και 47% στο Γ κριτήριο. Με λίγα λόγια οι πίνακες και το γράφημα δείχνουν ότι, όλα τα παιδιά ανταποκρίθηκαν και ζωγράφισαν, τα σχέδια τους ήταν σχετικά με το ηλικιακό τους επίπεδο, και απ' ότι φαίνεται έδειξαν να επηρεάζονται λίγο περισσότερο από την αφήγηση (ανάγνωση παραμυθιού) μαζί με την επίδειξη εικόνων.

Γράφημα 1

Πίνακας 3. Βαθμολογία για τα σχέδια των προνηπίων και των δύο σχολείων

Προνήπια	Κριτήρια				
	A	B	B' πριν	B' μετά	Γ
1	3	3	2	3	2
2	3	2	3	1	0
3	3	3	3	1	1
4	3	3	3	2	1
5	3	1	3	2	1
6	3	3	3	2	1
7	3	3	3	2	0
8	3	3	3	3	1
9	3	1	1	0	0
10	3	2	2	1	0
11	3	3	1	3	3
12	3	3	1	2	2
13	3	1	1	1	0
14	3	2	2	1	0
Σύνολο	42	33	31	24	12
Μέσος όρος	3	2,6	2,2	1,7	0,9

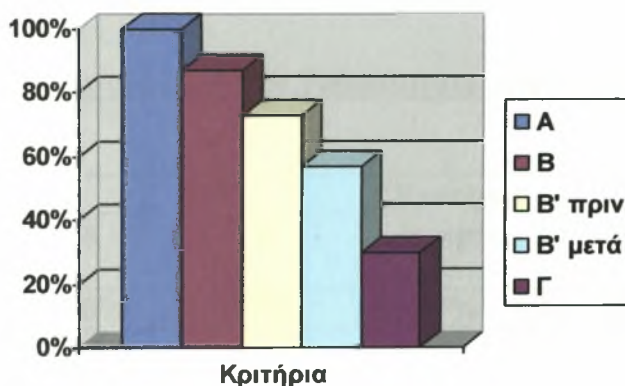
Πίνακας 4. Ποσοστιαία ανάλυση της βαθμολογίας των σχεδίων των προνηπίων

Σύνολο Προνηπίων	Κριτήρια				
	A	B	B' πριν	B' μετά	Γ
14	100%	87%	73%	57%	30%

Αντίστοιχα και οι δύο παραπάνω πίνακες (Πίνακας 3 & 4) και το γράφημα 2 δείχνουν τι βαθμό βάλαμε στα 14 σχέδια των προνηπίων και των δυο νηπιαγωγείων και των δυο νηπιαγωγείων, ανάλογα με τα κριτήρια και σε τι ποσοστό τα σχέδια αυτά βαθμολογήθηκαν με άριστα. Πιο αναλυτικά στα 14 σχέδια 100% βαθμολογήθηκαν με άριστα για το A κριτήριο, 87% στο B κριτήριο, 73% στο B' κριτήριο χωρίς την επίδειξη, 57% στο B' κριτήριο έπειτα από την επίδειξη των εικόνων του παραμυθιού και 30% στο Γ κριτήριο. Έτσι λοιπόν και εδώ βλέπουμε ότι και τα προνήπια εκφράστηκαν, ζωγράρισαν σε μεγάλο ποσοστό

σύμφωνα με τα σχεδιαστικά πρότυπα των παιδιών της ηλικίας τους με τη διαφορά ότι επηρεάστηκαν από την αφήγηση και όχι από την ανάγνωση του παραμυθιού με την επίδειξη των εικόνων και μάλιστα η διαφορά σε σχέση με τα σχέδια των νηπίων είναι σημαντική και δείχνει ότι τα μικρότερα παιδιά δεν μιμούνται τις εικόνες των βιβλίων.

Γράφημα 2

Πίνακας 5. Βαθμολογία σχεδίων νηπίων & προνηπίων και των δύο σχολείων

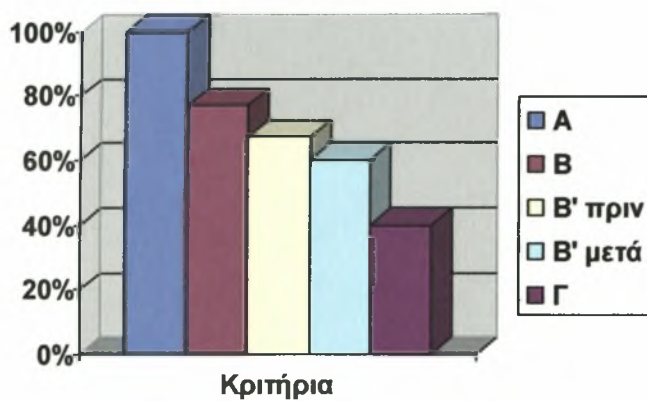
Νήπια & Προνήπια	Κριτήρια				
	A	B	B' πριν	B' μετά	Γ
1	3	1	0	1	0
2	3	2	3	3	1
3	3	3	1	2	1
4	3	2	1	3	2
5	3	2	1	0	0
6	3	3	3	3	2
7	3	2	2	1	1
8	3	3	3	2	2
9	3	2	2	2	1
10	3	2	2	3	3
11	3	1	2	1	2
12	3	3	2	2	2
13	3	3	2	3	2

14	3	2	3	1	0
15	3	3	3	1	1
16	3	3	3	2	1
17	3	1	3	2	1
18	3	3	3	2	1
19	3	3	3	2	0
20	3	3	3	3	1
21	3	1	1	0	0
22	3	2	2	1	0
23	3	3	1	3	3
24	3	3	1	2	2
25	3	1	1	1	0
26	3	2	2	1	0
Σύνολο	78	59	53	47	30
Μέσος όρος	3	2,3	2	1,8	1,2

Πίνακας 6. Ποσοστιαία ανάλυση βαθμολογίας των σκεδίων των νηπίων & των προνηπίων

Σύνολο Νηπίων & Προνηπίων	Κριτήρια				
	A	B	B' πριν	B' μετά	Γ
26	100%	77%	67%	60%	40%

Γράφημα 3

Τέλος οι δύο τελευταίοι πίνακες (**Πίνακας 5 & 6**) καθώς και το παραπάνω γράφημα μας δείχνουν την βαθμολογία των έργων των νηπίων και των προνηπίων μαζί και σε ποσοστιαία ανάλυση. Με λίγα λόγια στα 26 σχέδια με ποσοστό 100% βαθμολογήθηκαν με άριστα στο Α κριτήριο, 77% στο Β κριτήριο, 67% στο Β' κριτήριο χωρίς την επίδειξη, 60% στο Β' κριτήριο έπειτα από την επίδειξη των εικόνων του παραμυθιού και 40% στο Γ κριτήριο.

Όλα τα παραπάνω αποτελέσματα όμως σχολιάζονται λεπτομερέστατα και στα συμπεράσματα που ακολουθούν στην επόμενη ενότητα.

2.4 Συμπεράσματα

Τόσο ο βασικός στόχος της έρευνας όσο και οι υποθέσεις που έκανα εξαρχής μαζί με τα αποτελέσματα της έρευνας, με βοήθησαν να πορευτώ με ασφάλεια ώστε να υπάρξουν όσο το δυνατόν ορθότερα συμπεράσματα, τα οποία διαμορφώθηκαν ως εξής:

Σύμφωνα με την ποσοστιαία ανάλυση των βαθμολογιών των έργων των παιδιών στηριζόμενα στα τέσσερα κριτήρια που θέσαμε με τον κ. Α. Μαγουλιώτη, φαίνεται καθαρά ότι όλα τα παιδιά νήπια και προνήπια ζωγράρισαν ανεξαιρέτως από το γεγονός αν άκουσαν απλά το παραμύθι ή είδαν και τις εικόνες. Τα παιδιά δεν έδειξαν να προτιμάνε περισσότερο ή λιγότερο να σχεδιάσουν όταν ακούνε ένα παραμύθι σε σχέση με το όταν τους επιδεικνύονται και οι εικόνες που διαθέτει, οπότε καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι και οι δύο αυτοί τρόποι αφήγησης του παραμυθιού τα ωθούν να δημιουργήσουν.

Επιπλέον οι δημιουργίες των παιδιών φάνηκαν να είναι σύμφωνες με τις σχεδιαστικές ικανότητες ανάλογα με την ηλικία τους σε αρκετά μεγάλο ποσοστό. Πιο αναλυτικά τα σχέδια των προνηπίων ήταν σε μεγάλο ποσοστό κοντά στα σχέδια που αναμένεται να κάνει ένα παιδί στη ηλικία των 4- 5 ετών σύμφωνα με τον Lowenfeld δηλαδή τα έργα των παιδιών περιλάμβαναν λίγα σχήματα κυρίως τον κύκλο για να κατασκευάσουν απλές φιγούρες, που πολύ συχνά αποκαλούνται “γυρίνοι”. Τα σχέδια τους λειτουργούσαν περισσότερο σαν σύμβολα παρά σαν προσπάθειες των παιδιών να αναπαραστήσουν με ακρίβεια το θέμα που απεικονίζεται. (Τόμας, Γκ., & Σιλκ, Α., 1997: 56-57). Από την άλλη τα σχέδια των νηπίων (5-6 ετών) σε μικρότερο ποσοστό απ’ αυτό των προνηπίων

ανταποκρινόταν στα σχέδια που αναμένεται να κάνουν τα παιδιά σε αυτή την ηλικία, χωρίς όμως να σημαίνει ότι το ποσοστό των σχεδίων που πλησίαζαν το άριστο στην βαθμολογία ήταν μικρό. Δηλαδή υπήρχαν σχέδια “διαφάνειες” ή “ακτινογραφίες” όπως τα χαρακτηρίζει και ο Loquat (Τόμας, Γκ., & Σιλκ Α., 1997: 58) δηλαδή κάποια παιδιά σχεδίαζαν πράγματα που ήξεραν ότι υπάρχουν αλλά ποτέ στην πραγματικότητα δεν θα ήταν ορατά, (π.χ. να φαίνεται το εσωτερικό των σπιτιών) από την άλλη όμως ενώ τα σχέδια των παιδιών αυτή της ηλικίας περιμέναμε να είναι πιο ρεαλιστικά και σχεδιαστικά πιο λεπτομερή (να ζωγραφίζουν δάχτυλα, πατούσες, ρούχα κ.α.) δεν ανταποκρίθηκαν στο βαθμό που περιμέναμε και γι’ αυτό οδηγηθήκαμε σε αυτό συμπέρασμα. Βέβαια όσο αναφορά το τελικό ποσοστό της βαθμολογία των σχεδίων των νηπίων και των προνηπίων μαζί ήταν υψηλό γεγονός που μας δείχνει ότι τα πιο πολλά σχέδια ήταν σύμφωνα με την εξέλιξη του παιδικού σχεδίου.

Επιπρόσθετα, διαπιστώσαμε ότι τα νήπια επηρεάστηκαν λίγο παραπάνω βλέποντας και τις εικόνες από το παραμύθι και προσθέτουν περισσότερες λεπτομέρειες στα σχέδιά τους σε αντίθεση με τα προνήπια που άφησαν την φαντασία τους ελεύθερη και ανεπηρέαστη σχεδόν από τις εικόνες που είχε το παραμύθι και έφτιαξαν ζωγραφιές που έδειχναν με λεπτομέρειες αυτό που ήθελαν να περιγράψουν. Συνολικά όμως τα σχέδια των νηπίων και των προνηπίων μαζί μας έδειξαν ότι τελικά ότι έστω και για ένα μικρό ποσοστό τα παιδιά έβαλαν στα σχέδιά πιο πολλές λεπτομέρειες όταν ακούσανε την αφήγηση του παραμυθιού αφήνοντας την φαντασία τους να τους οδηγήσει χωρίς την βοήθεια των εικόνων.

Τέλος σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, διαπίστωσα ότι τόσο τα προνήπια, όσο και τα νήπια επηρεάστηκαν τελικά από την αφήγηση του

παραμυθιού, διότι μπορεί όταν είδαν τις εικόνες να πρόσθεσαν κάποιες μικρές πινελιές στο έργο τους αλλά το τελικό αποτέλεσμα παρέμεινε το ίδιο, τα παιδιά και την πρώτη φορά που απλά άκουσαν το παραμύθι και την δεύτερη που το είδαν και εικονογραφημένο ταυτόχρονα, σχεδίασαν ακριβώς την ίδια σκηνή διότι αυτή τους άρεσε και δεν επηρεάστηκαν από το πόσο όμορφα ήταν εικονογραφημένες οι άλλες σκηνές του παραμυθιού.

Συμπερασματικά απ' όλα τα παραπάνω διαφαίνεται ότι όλες οι αρχικές υποθέσεις που έκανα πριν ξεκινήσει η έρευνα επαληθεύτηκαν και το τελικό συμπέρασμα είναι ότι τελικά ενώ και η αφήγηση και η εικονογράφηση αποτελούν μέσα έκφρασης των εικαστικών δημιουργιών των παιδιών, η αφήγηση είναι αυτή που τα επηρεάζει πιο πολύ και τα αφήνει ελεύθερα να αυτοδημιουργήσουν.

Επίλογος

“Και ζήσανε αυτοί καλά...”

Κάπως έτσι τελειώνουν όλα τα παραμύθια και αυτό που μένει στο προσωπάκι των μικρών μας φίλων είναι ένα χαμόγελο ευτυχίας και ολοκλήρωσης.

Έτσι λοιπόν και αυτή η εργασία έπειτα από πολύ δουλειά επιτέλους τελείωσε και πιστεύω ότι το αποτέλεσμα δικαιώνει τον κόπο μου. Ήταν κάτι το ιδιαίτερο αυτή η εργασία για εμένα και προσπάθησα να διατηρήσω τον ενθουσιασμό μου καθ’ όλη την διάρκεια γιατί το έκανα με μεράκι και αγάπη, αφορούσε ένα θέμα που το έχω σε ξεχωριστή θέση στη καρδιά και στη ζωή μου το “παραμύθι”.

Έβαλα τα δυνατά μου και με την κατάλληλη βοήθεια των υπεύθυνων καθηγητών έφερα εις πέρας και αυτή την εργασία, η οποία είναι και η τελευταία για αυτό το τμήμα των σπουδών μου.

Βιβλιογραφία

- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ., (1997), «*Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού*», εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ., (1999), «*Γλωσσικό υλικό για το νηπιαγωγείο*», εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα
- Αναγνωστόπουλος, Β. Δ., (2003), «*Περιπλανήσεις στη παιδική λογοτεχνία, Μελετήματα-Η λειτουργία λόγου-εικόνας στο παιδικό βιβλίο και η σημασία τους για το παιδί-αναγνώστη*» εκδ. Ακρίτα 2003 Αθήνα
- Ασωνίτης, Π., (2001), «*Η εικονογράφηση στο βιβλίο παιδικής λογοτεχνίας*» εκδ. Καστανιώτη Αθήνα
- Βακάλη-Συρογιαννοπούλου, Φ., (1990) «*Σχέση εικόνας με το κείμενο και ο Εικονογράφος*» περ. Διαβάζω τ.248
- Barton, Bob. & Booth, David., (1990), «*Stories in the Classroom*», Pembroke, Publishers Limited, Ontario
- Βλαχόπουλος, Β., (1990) «*Το εικονογραφημένο λογοτεχνικό βιβλίο*» περ. Διαβάζω τ.248
- Γαλάντης, Γ., (1997), «*Η χειρονομία και η γκριμάτσα συμπληρωματικά στοιχεία στην αφήγηση του παραμυθιού – Η τέχνη της αφήγησης*», εκδ. Πατάκης, Αθήνα
- Γιαννικοπούλου, Α., (1997) «*Η τέχνη της Αφήγησης – Η παρουσίαση εικόνων κατά την του παραμυθιού από τη νηπιαγωγό*» εκδ. Πατάκη Αθήνα

- Γιαννικοπούλου, Α., (2001) «*Εικονογραφημένα παιδικά βιβλία: Η αναγνωσιμότητα των εικόνων από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, Η συγγραφή και η εικονογράφηση*» εκδ. Καστανιώτης, τόμος α', Αθήνα
- Γκλυν, Τ. & Ανζελ, Σ., (1997), «*Η ψυχολογία του παιδικού σχεδίου: Ταξινόμηση των εξελικτικών σταδίων*» εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα
- Ζαν, Ζ., (1996), «*Η δύναμη των παραμυθιών*», εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα
- Καλαμπαλίκη – Μπάου, Θ., (1997), «*Ελάτε να διηγηθούμε παραμύθια – Η Τέχνη της αφήγησης*», εκδ. Πατάκης, Αθήνα
- Καλογήρου, Τ., (2006) «*Το εικονογραφημένο βιβλίο δεν είναι μόνο για παιδιά-Ένα ταξίδι στο σύγχρονο εικονογραφημένο βιβλίο για παιδιά μέσα από δέκα “μύθους” : από τη δημιουργία στην πρόσληψη*» εκδ. Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε. Αθήνα
- Καραγεωργίου, Ρ., (1997), «*Η θεραπευτική διάσταση της αφήγησης - Η Τέχνη της Αφήγησης*» εκδ. Πατάκης, Αθήνα
- Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου, Κ., (1994), «*Φιλαναγνωσία & Παιδική λογοτεχνία - Η τέχνη της αφήγησης στο σχολείο*», εκδ. Δελφίνι, Αθήνα
- Landes, S., (1985), «*Picture Book as Literature*» περ. Children's Literature, Association Quarterly, τόμος 10, τ.2
- Levie, W. H. & Hentz, R., (1982), «*Effects of text illustration-A view of research education*» Educational Communication Journal, τ.30
- Μαγουλιώτης, Ν. Α., (1988), «*Η εικονογράφηση στο παραμύθι*» περ. Διαδρομές, τ.9
- Μαγουλιώτης, Ν. Α., (2002), «*Εικαστικές Δημιουργίες Ι*» εκδ. Καστανιώτης Αθήνα

- Μπενέκος, Α., (1981), «*Το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο*», εκδ. Διπτυχο, Αθήνα.
- Οικονομίδου, Α., (2000), «*Παιδικά εικονογραφημένα βιβλία, Απλά μαθήματα αφηγηματολογίας*» περ. Σύγχρονο Νηπιαγωγείο τ.17
- Παπαλιού, Ν., (1996), «*Ακου μια ιστορία*», εκδ. Ακρίτας, Αθήνα
- Παρμενίδης, Τ., (1998), «*Η εικονογράφηση στο έντεχνο παραμύθι: Δυο βασικές επιλογές κατά τη δημιουργία της εικόνας*», εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα
- Τσιλιμένη Δ. Τ., (2003), «*Οι μικρές ιστορίες κατά την εικοσαετία 1970-1990*» Καστανιώτης, Αθήνα, σελ, 170
- Τσιλιμένη, Δ. Τ. & Σταυρουλάκη, Ε., (2007), «*Αφήγηση και Εκπαίδευση: Λέξεις και εικόνες-Η σημασία της εικονογράφησης στα βιβλία*» εκδ. Εργαστηρίου λόγου κ πολιτισμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος
- Τσιλιμένη, Δ. Τ., (2007), «*Εικονογραφημένο Παιδικό Βιβλίο, Όψεις και Απόψεις* » Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος
- Σακελαρίου Χ., (1995), «*Το παραμύθι χτες και σήμερα – η ψυχοπαιδαγωγική και κοινωνική λειτουργία*», Αθήνα, σελ, 112,113
- Shedlock M. L., (1951) «*The Art of the story-teller*», Dover Publications, New York
- Χατζηχάνα, Φ., (1988), «*Παιδί και παραμύθι*», περ, Διαδρομές, τ.9
- Χρυσοφίδης, Κ., (2004), «*Το εικονογραφημένο βιβλίο και οι εικαστικές προτάσεις των παιδιών μικρής ηλικίας*», περ. Γέφυρες, τ. 14
- Ψαράκη, Β., (1995), «*Παιδική λογοτεχνία –Θεωρία και Πράξη: Σχέση εικόνας και κειμένου*» εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**Ενδεικτικό υλικό της εικονογράφησης των
παιδιών**

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΚΙΚΗ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΚΙΚΗ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΠΡΩΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΕΝΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ

**Το εικονογραφημένο παραμύθι “Η ιστορία
ενός καλοψημένου τηγανόψωμου”**

Π. Κρ. Ασμπγιόνσεν και Γ. Μόε

Η ιστορία ενός καλοψημένου τηγανόψωμου

Εικονογράφηση
Svend Otto S.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Η ιστορία ενός καλοψημένου τηγανόψωμου

Εικονογράφηση Svend Otto S.

*Με βάση ένα λαϊκό
ελληνικό και νορβηγικό παραμύθι*

Κείμενο της Anine Rud
από το νορβηγικό παραμύθι
των P. Chr. Asbjørnsen και J. Moe

Μετάφραση Ρένα Καρθαίου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια γυναίκα, που είχε επτά πεινασμένα παιδιά. Για να τα χορτάσει, λοιπόν, είχε βάλει να τηγανίσει ένα μεγάλο τηγανόψωμο με μπόλικο βούτυρο. Το τηγανόψωμο φούσκωνε και τσιτσίριζε μέσα στο καυτό βούτυρο. Ήταν ορεχτικό και μυρωδάτο. Τα παιδιά στέκονταν γύρω από το τηγάνι και περίμεναν. Και μαζί τους περίμενε και ο παπούς.

- Αχ, μάνα, δώσ' μου ένα κομματάκι τηγανόψωμο, πεινάω! είπε το πρώτο παιδί.

- Αχ, ναι, κι εμένα, μανούλα! είπε το δεύτερο.

- Αχ, ναι, καλή μου μανούλα, κι εγώ θέλω! είπε το τρίτο.

- Αχ, ναι, γλυκιά μου, καλή μου μανούλα, δώσ' μου κι εμένα! είπε το τέταρτο.

- Αχ, ναι, γλυκιά μου, καλή μου, χρυσή μου
μανούλα, κι εγώ λιγάκι! είπε το πέμπτο.

- Αχ, ναι, καλή μου, γλυκιά μου, χρυσή
μου, δικιά μου μανούλα, μια μπουκίτσα
μόνο! είπε το έκτο.

- Αχ, ναι, καλή μου, γλυκιά μου, χρυσή
μου, μοναδική μου μανούλα, λιγάκι! είπε
το έβδομο.

Όλα ζητούσαν ένα μικρό κομμάτι τηγανόψωμο. Και ήταν όλα τόσο πεινασμένα και τόσο φρόνιμα!

- Αμέσως, καλά μου παιδιά, κάντε λίγη υπομονή, ώσπου να γυρίσει το τηγανόψωμο κι από την άλλη μεριά να ψηθεί. Ήθελε να πει η μητέρα «ώσπου να το γυρίσω κι από την άλλη μεριά». Και τότε θα φάτε όλοι από ένα κομμάτι.

Όταν το άκουσε αυτό το τηγανόψωμο, κατατρόμαξε. Και, ξαφνικά, έδωσε μια και γύρισε από μόνο του μέσα στο τηγάνι.

Ύστερα έκανε να πηδήξει έξω και να φύγει. Αλλά ξανάπεσε μέσα στο βούτυρο αδύναμο!

Όταν όμως ψήθηκε κι από τις δύο μεριές, χοπ, σάλταρε έξω από το τηγάνι και κατηφόρισε σαν ρόδα το μονοπάτι.

– Μη χειρότερα! φώναξε η γυναίκα κι άρχισε να τρέχει πίσω του, όσο πιο γρήγορα μπορούσε. Στο ένα της χέρι κρατούσε το τηγάνι και στο άλλο την ξύλινη κουτάλα. Τα παιδιά τρέξαν κι αυτά πίσω από τη μάνα τους και κούτσα κούτσα ακολουθούσε κι ο παππούς.

– Στάσου καλέ! Για πού το' βαλες! Πιάστε το! Θα φύγει! φώναζαν όλοι ανάκατα. Κι όλοι τρέχαν πίσω του και όλοι προσπαθούσαν να το πιάσουν. Αλλά το τηγανόψωμο κατρακυλούσε και κατρακυλούσε, ώσπου χάθηκε. Δε φαινόταν πουθενά. Γιατί το τηγανόψωμο στο τρέξιμο ήταν πιο σβέλτο απ' όλους όσους το κυνηγούσανε.

Αφού κατρακύλησε αρκετό δρόμο,
συνάντησε ένα γερούλη.

- Καλημέρα, τηγανόψωμο, είπε ο
γερούλης.

- Καλημέρα, γερούλη-φασούλη, είπε το
τηγανόψωμο.

- Αχ, καλό μου τηγανόψωμο, μην τρέχεις
τόσο γρήγορα! Στάσου λιγάκι, για να
μπορέσω να σε φάω, παρακάλεσε ο
γερούλης.

– Καλέ τι μας λες! Εγώ ξέφυγα από την κυρα-Άννα μάνα, τον παππού και τους εφτά φωνακλάδες και δε θα μπορέσω να σου ξεφύγω εσένα, γερούλη -φασούλη, είπε το τηγανόψωμο και εξακολούθησε να κατρακυλάει και να κατρακυλάει το δρόμο του. Ώσπου συνάντησε μια κότα.

- Καλημέρα, τηγανόψωμο, είπε η κότα.
- Καλημέρα, κοτούλα-κουτούλα, είπε το τηγανόψωμο.
- Αχ, καλό μου τηγανόψωμο, μην τρέχεις τόσο γρήγορα! Στάσου λιγάκι, για να μπορέσω να σε φάω, είπε η κότα.

- Καλέ τι μας λες! Εγώ ξέφυγα από την κυρα-Άννα μάνα, τον παππού, τους εφτά φωνακλάδες, το γερούλη-φασούλη, και δε θα μπορέσω να σου ξεφύγω εσένα, κοτούλα -κουτούλα, είπε το τηγανόψωμο και κατρακυλώντας σαν ρόδα τράβηξε το δρόμο του.

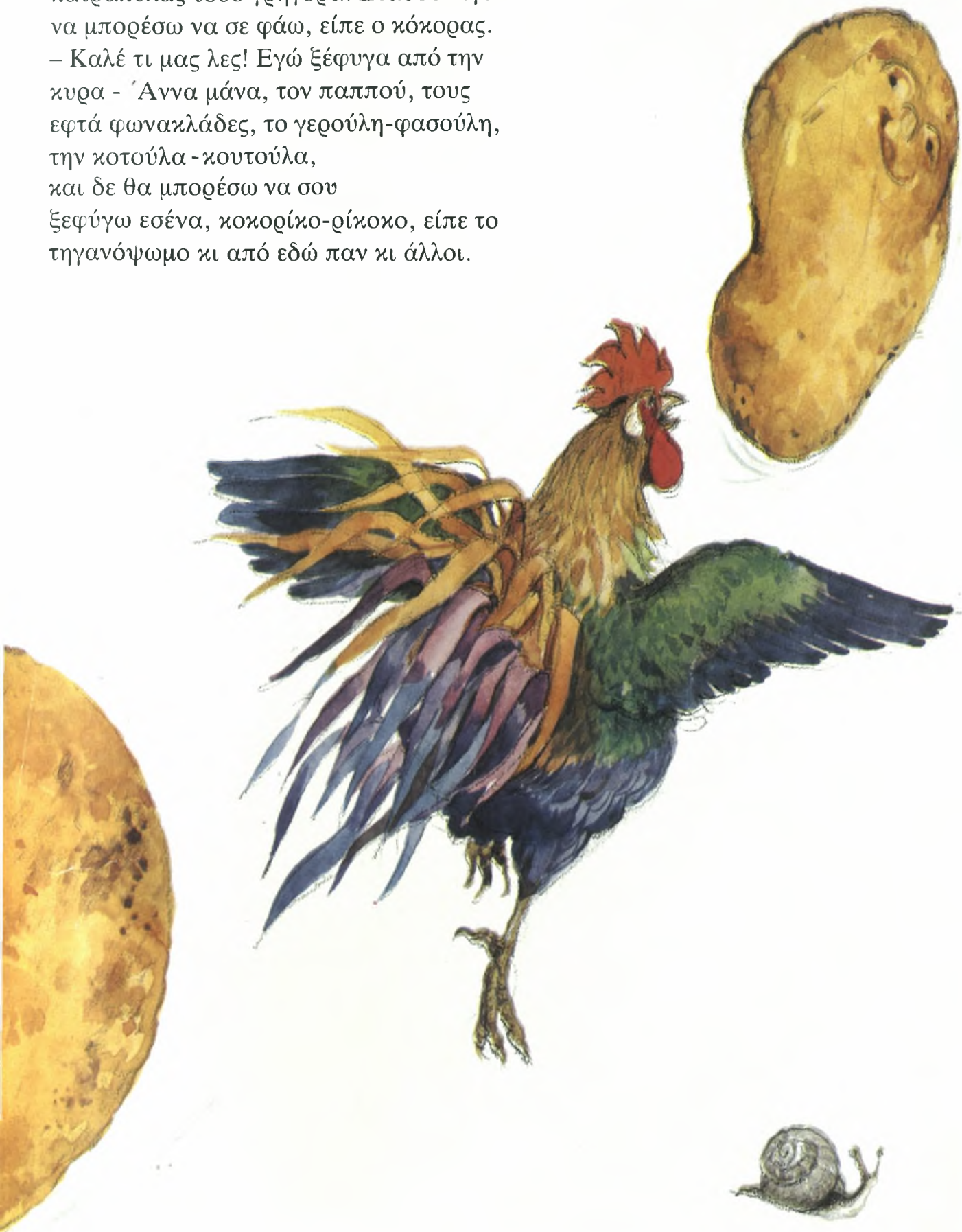
Ώσπου συνάντησε έναν κόκορα.

- Καλημέρα, τηγανόψωμο, είπε ο
κόκορας.

- Καλημέρα, κοκορίκο - ρίκοκο, είπε το
τηγανόψωμο.

- Αχ, καλό μου τηγανόψωμο, μην
κατρακυλές τόσο γρήγορα! Στάσου λιγάκι
να μπορέσω να σε φάω, είπε ο κόκορας.
- Καλέ τι μας λες! Εγώ ξέφυγα από την
κυρα - Άννα μάνα, τον παππού, τους
εφτά φωνακλάδες, το γερούλη-φασούλη,
την κοτούλα - κουτούλα,
και δε θα μπορέσω να σου
ξεφύγω εσένα, κοκορίκο-ρίκοκο, είπε το
τηγανόψωμο κι από εδώ παν κι άλλοι.

Λίγο παρακάτω, το τηγανόψωμο συνάντησε μια πάπια.

– Καλημέρα, τηγανόψωμο, είπε η πάπια.

– Καλημέρα, παπίτσα-Πιπίτσα, είπε το τηγανόψωμο.

– Αχ, καλό μου τηγανόψωμο, μην κατρακυλάς τόσο γρήγορα! Στάσου λίγο να μπορέσω να σε φάω, είπε η πάπια.

- Καλέ τι μας λες! Εγώ ξέφυγα από την κυρα-Άννα μάνα, τον παππού, τους εφτά φωνακλάδες, το γερούλη-φασούλη, την κοτούλα-κουτούλα, τον κοκορίκο-ρίκοκο, και δε θα μπορέσω να σου ξεφύγω εσένα, παπίτσα-Πιπίτσα, είπε το τηγανόψωμο και έφυγε όσο πιο γρήγορα μπορούσε.

Δρόμο έπαιρνε, δρόμο άφηνε, ώσπου συνάντησε μια χήνα.

- Καλημέρα, τηγανόψωμο, είπε η χήνα.

- Καλημέρα, χήνα-πεινά, είπε το τηγανόψωμο.

- Αχ, καλό μου τηγανόψωμο, μην τρέχεις τόσο γρήγορα! Στάσου λιγάκι, για να μπορέσω να σε φάω, είπε η χήνα.

- Καλέ τι μας λες! Εγώ ξέφυγα από την κυρα-Άννα μάνα, τον παππού, τους επτά φωνακλάδες, το γερούλη-φασούλη, την κοτούλα-κουτούλα, τον κοκορίκο-ρίκοκο, την παπίτσα-Πιπίτσα, και δε θα σου ξεφύγω εσένα, χήνα-πεινά, είπε το τηγανόψωμο και όπου φύγει φύγει.

Αφού κύλησε πολύ πολύ δρόμο, συνάντησε έναν αγριόχηνο.

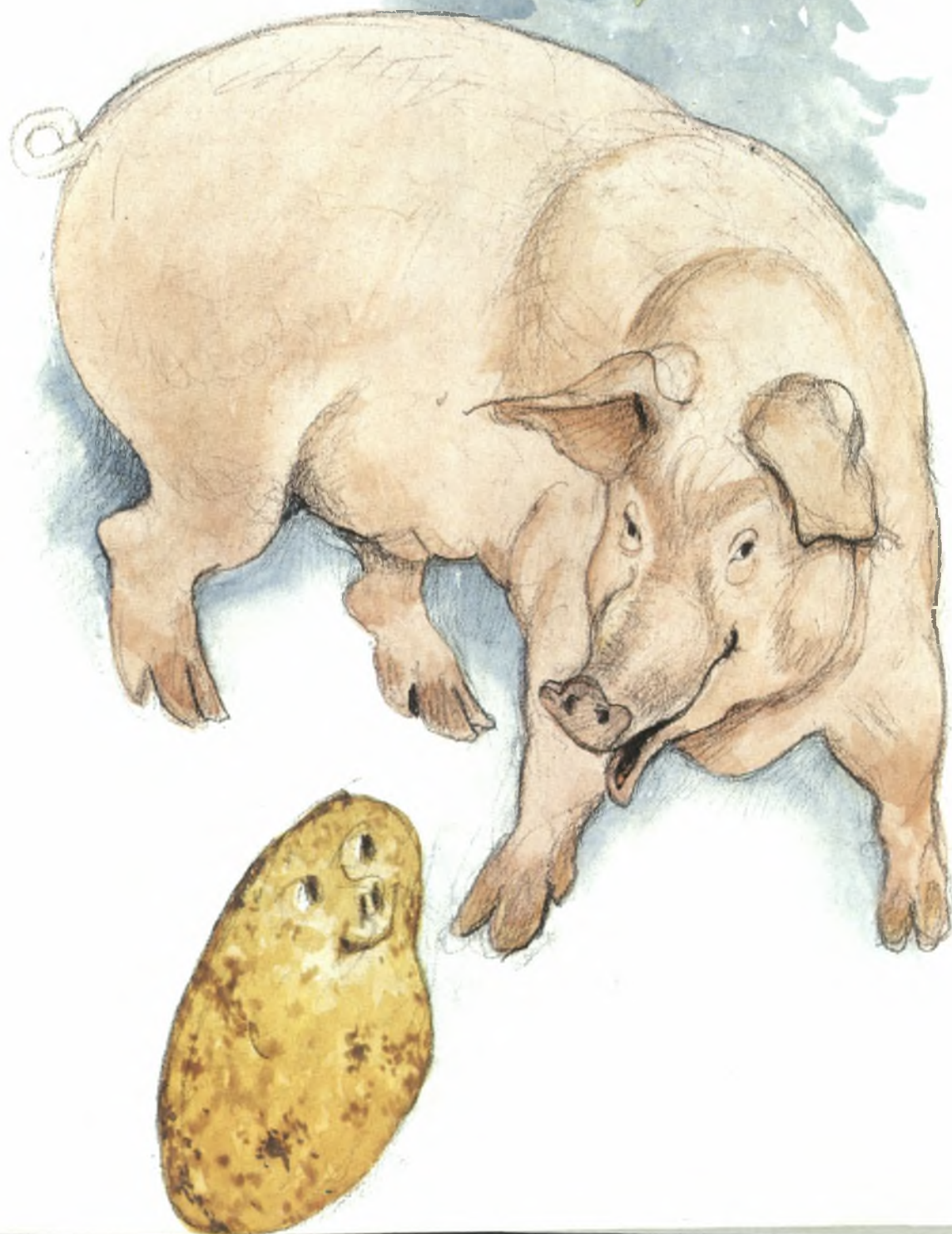
– Καλημέρα, τηγανόψωμο, είπε ο αγριόχηνος.

– Καλή σου μέρα, αγριοχηνόπουλε -κουτοκουτόπουλε, είπε το τηγανόψωμο.

– Αχ, καλό μου τηγανόψωμο, μην τρέχεις με τόση γρηγοράδα! Στάσου λίγο, για να μπορέσω να σε φάω, είπε ο αγριόχηνος.

– Καλέ τι μας λες! Εγώ ξέφυγα από την κυρα-Άννα μάνα, τον παππού, τους εφτά φωνακλάδες, το γερούλη-φασούλη, την κοτούλα-κουτούλα, τον κοκορίκο-ρίκοκο, την παλίτσα-Πιπίτσα, τη χήνα -πείνα, και δε θα μπορέσω να σου ξεφύγω εσένα, αγριοχηνόπουλε-κουτοκουτόπουλε; Και λέγοντας αυτά, κύλαγε και κύλαγε όσο πιο γρήγορα μπορούσε.

Κύλησε, λοιπόν, και κύλησε και πήγε μακριά, ώσπου συνάντησε ένα γουρούνι.
– Καλημέρα, τηγανόψωμο, είπε το γουρούνι.
– Καλημέρα, γουρουνογούρουνε, είπε το τηγανόψωμο και τράβηξε το δρόμο του τρέχοντας σαν ρόδα.

– Στάσου λίγο, καημένο! φώναξε το γουρούνι. Δεν τις αφήνεις τις βιασύνες; Έλα να περάσουμε το δάσος μαζί. Θα το περάσουμε πιο εύκολα. Γιατί το δάσος κρύβει κινδύνους.

«Μπορεί να 'χει δίκιο» συλλογίστηκε το τηγανόψωμο. Κι έτσι μπήκανε μαζί μέσα στο δάσος.

Αλλά αφού προχώρησαν αρκετά μέσα στο δάσος, φτάσαν μπροστά σ' ένα ποταμάκι. Για το γουρούνι ήταν πολύ απλό πράγμα το πέρασμα του ποταμού, γιατί ήταν χοντρό και δε βούλιαζε, αλλά για το τηγανόψωμο δεν ήταν εύκολο. Γιατί το τηγανόψωμο δεν μπορούσε να κολυμπήσει.

– Ανέβα και κάθισε απάνω στη μουσούδα μου, του είπε τότε το γουρούνι. Έτσι θα μπορέσω να σε περάσω απέναντι. Και το τηγανόψωμο κάθισε απάνω στη μουσούδα του γουρουνιού.

Και τότε έκανε το γουρούνι γρουτς γρουτς
και έδωσε μια, χλαπ, και έχασε το
τηγανόψωμο. Κι επειδή το τηγανόψωμο
σταμάτησε να τρέχει, σταματάει και το
παραμύθι.

Οι μόνοι όμως που δεν έπαψαν και σήμερα
ακόμα να τρέχουν, για να πιάσουν το
τηγανόψωμο, είναι η κυρα-Άννα μάνα,
ο παππούς, οι επτά φωνακλάδες,
ο γερούλης-φασούλης, η κοτούλα-κουτούλα,
ο κοκορίκος-ρίκοκος, η παπίτσα-Πιπίτσα,
η χήνα -πείνα και
ο αγριοχηνόπουλος-κουτοκουτόπουλος,
γιατί δεν έμαθαν ποτέ πως
ο γουρουνογούρουνος έχασε το τηγανόψωμο.
Γιατί ο πονηρός το έφαγε μέσα στο δάσος
και μέσα στο δάσος δεν ήταν κανείς να τον δει.